Ex Bibliotheca
majori Coll. Rom.
Societ. Jesu

VITT EMANUELE

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

JOANNIS HARDUINI

SOCIETATIS JESU PRESBYTERI,

DE

BAPTISMO

QUÆSTIO TRIPLEX:

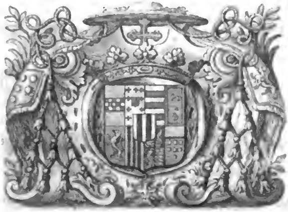
De Baptiſmo pro mortuis.

De Baptiſmo in vino.

De Baptiſmo in nomine Chriſti.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Bibliothecæ Coll. Rom. Soc. Jesu

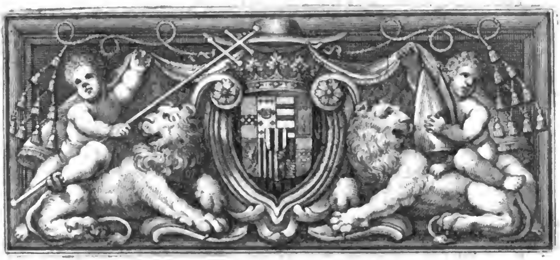
PARISIIS,
Apud DANIELEM HORTHEMELS Bibliopolam,
via Cytharæa, ſub Mæcenate.

M. DC. LXXXVII.

CUM PRIVILEGIO REGIS.

Digitized by Google

Digitized by Google

ILLUSTRISSIMO ECCLESIÆ PRINCIPI

FRANCISCO

HARLÆO

PARISIENSIUM

ARCHIEPISCOPO,

PRÆSULUM GALLIÆ

LUMINI ATQUE ORNAMENTO:

QUEM OB OMNE LAUDUM AC MERITORUM GENUS,

IS CUI NIHIL NISI MAGNUM PROBARI AUT PLACERE POTEST,

REGUM MAXIMUS,

AD AMPLISSIMOS HONORUM GRADUS EVEXIT:

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Digitized by Google

JUSSITQUE UT ESSET IN PRIMARIA REGNI URBE
CUSTOS PRÆSESQUE SACRORUM,
REGII TORQUATORUM EQUITUM ORDINIS
COMMENDATOR,
SACRI CONSISTORII COMES:
ET QUIA DECESSORUM SUORUM DOTES OMNES
IN SE UNO COLLIGIT AC REPRÆSENTAT,
SUCCESSORIBUS IDEM SUIS
DUCIS AC PARIS FRANCIÆ
TITULUM AC JUS PRIMUS ASSERERET,
TANQUAM HEREDITATEM AD EOSDEM
UNA CUM MERITORUM SUORUM
MEMORIA, LAUDE, VENERATIONE,
ATQUE ÆMULANDI DESIDERIO
TRANSMITTENDAM:
QUÆ DECORA IN EO
CUM SANGUINIS AC GENERIS
INSIGNIA ESSE POSSENT,
ETIAM PRÆMIA, UT DECUIT, FUERE VIRTUTIS.
HANC ET COLLEGÆ EJUS ANTISTITES CLARISS.
SIC AGNOSCUNT AC DILIGUNT,
UT COMMUNIBUS OMNIUM VOTIS
ET GRATULATIONE MAXIMA
GALLICANÆ ECCLESIÆ
IN COMITIIS SÆPISSIME,
HOC EST, QUOTIES IPSA EUM ALIO NON VOCARET, PRÆFUERIT:
NAM PRÆESSE NUNQUAM ILLE OPTAVIT,
SED PRODESSE.
ET VERO PRODEST MULTIS MODIS:

Digitized by Google

TUENDÆ PRIMUM AUGENDÆQUE RELIGIONIS STUDIO:
CUM PACATIS SUORUM TOTA DIOECESI ANIMIS,
ET AD OMNEM TRANQUILLITATEM COMPOSITIS:
TUM IMMISSIS TOTA LATE GALLIA SACERDOTIBUS
IN AMPLIFICANDA RELIGIONE STRENUIS.
PERFECTA DEINDE ERUDITIONE,
QUÆ SORBONAM, ET NAVARRAM,
NE TAM INGENTI BONO SOLA MARCHIA POTIRETUR,
UT PROVISOREM EUM EFFLAGITARENT, IMPULIT:
TUM ORATIONIS MAJESTATE,
QUA CÆLESTIS INGENII MIRACULA EXPLICAT,
SIVE IN SACRO GALLICANI CLERI CONSESSU,
UBI INTER ECCLESIÆ PRINCIPES
DE RELIGIONIBUS PRONUNTIAT:
SIVE IN CONCERTATIONIBUS PUBLICIS,
UBI SUOS AD OMNE SINCERIORIS DOCTRINÆ GENUS
GRAVIBUS ET ACCURATIS CONCIONIBUS IMBUIT:
STUPENTE CORONA
EX UBERRIMO EUM LOCUPLETIS INGENII PENU
SEMPER MIRA DEPROMERE,
PRIUS INACCESSA AC NOVA SIBI ITINERA PANDERE,
FUGERE ACIEM INGENIORUM OMNIUM,
ET AQUILÆ NUBES SUPERANTI SIMILEM,
NEC VESTIGIUM INVENIRE ULLUM,
NEC RELINQUERE.
ITAQUE FRUSTRA SUBINDE SILENTIUM INDICENTE
IPSIUS MODESTIA AC PÆNE PUDORE,
FERRE SEMPER COGITUR AUDIENTIUM
UBIQUE PAR GAUDIUM, PAREMQUE CLAMOREM.

Digitized by Google

NOS PISCICULI SECUNDUM ΙΧΘΥΝ NOSTRUM JESUM CHRISTUM IN AQUA NASCIMUR: NEC ALITER QUAM IN AQUA PERMANENDO SALVI SUMUS..... NONNE MIRANDUM LAVACRO DILUI MORTEM ? *Tertullianus*, *libro de Baptiſmo*.

Digitized by Google

DE BAPTISMO
PRO MORTUIS.

Ad locum Pauli, 1. Cor. xv. Ἐπεὶ τί ποιήσουσιν οἱ βαπτιζόμενοι ὑπὲρ τῶν νεκρῶν, εἰ ὅλως οἱ νεκροὶ οὐκ ἐγείρονται; τί καὶ βαπτίζονται ὑπὲρ αὐτῶν; *Alioqui quid facient qui baptizantur pro mortuis, ſi omnino mortui non reſurgunt? ut quid & baptizantur pro illis?*

CUM plurimæ ſint in epiſtolis Pauli ſententiæ, quæ difficillimos habeant explicatus, quod & Petrus dudum admonuit, *1. Petr. 3. 16* & paſſim interpretes ipſo diſcunt experimento: haud tamen ex hoc illam eſſe numero, quæ in priore ad Corinthios epiſtola continetur, de Baptiſmo pro mortuis, quanquam inextricabilis viſa eſt ad hunc diem, propoſitum mihi eſt priore hac proluſione nunc paucis oſtendere. Nam ſi licet paulo liberius quod ſentio dicere, offudiſſe tenebras videtur orationi per ſe perſpicuæ, & puram ac limpidam aquam turbaſſe, tum vetus ille & vulgatus novi fœderis interpres, quem terimus:

Digitized by Google

tum vero in primis nimia eorum ſubtilitas, qui huic loco explanando incubuerunt, & tanquam in curriculo deſudarunt. Quamobrem dum ſuo quiſque ingenio obſequitur, ſic in diverſas partes abiere univerſi, ut jam tot ſint propemodum interpretandi modi, quot exſtant paulo celebriora interpretum nomina. Verum enimvero noctem omnes arbitror in clariſſima luce quæſiviſſe. Quod ut liqueat quam verum ſit, ac ne noſtra temere vagetur & excurrat oratio, operæ pretium duxi certas circumſcribere interpretandi regulas, ad quas veluti ad normam certiſſimam variæ variorum interpretationes exigantur: ut ab ea ſcilicet quanto quæque longius aberrarit, tanto illam magis a Paulo divelli ac divagari promptum ſit intelligi.

I.

Hæc igitur in hoc negotio prima lex ſanciatur, in qua & ratio ipſa & ſchola omnis interpretum acquieſcit: non eſſe abs ſenſu nativo & maxime proprio vocum abſcedendum, nec declinandum quaſi de via, ubi in primis extra verborum ſenſum translatum, quem μεταφορικὸν Græci vocant, exponi omnia commode poſſunt & explanari. Quæ quidem lex tum ubique plurimum valere debet, tum hic potiſſimum, ubi nihil argumenti eſt, quod alio ſignificatu cogat vel baptiſmi vocabulum accipi, quam quo alibi ſemper a Paulo idem uſurpatur: eo nempe qui eſt obvius, quem uſus fert quotidianus, qui vel nullo docente omnium ſe animis ingerit, pro lavacro videlicet regenerationis: vel mortuorum pariter appella-

Aug. lib. III. de Doct. Ch. cap. X.

tione aliud ſuſpicari, præter eos qui de vita deceſſerint.

Quo igitur loco ac numero habenda illa interpretatio eſt, quanquam multorum, ut video, recepta calculis, quæ baptiſmi vocem detorſit alio ac deflexit? id quod ante annos ducentos primum omnium Dionyſio Carthuſiano venit in mentem. Neminem porro e recentioribus, qui ſunt in eadem verſati ſententia, nomine appellabo: ac ne ex aliis quidem ejuſdem noſtræ fere hujus ætatis, ne videar magnorum virorum obtrectatione famam quærere, aut immortalis gloriæ viros maligno dente perſtringere: nam ſunt ex iis ea laude nonnulli. Is autem, quem dixi, e gemino ſenſu, quem affingi commode huic ſententiæ arbitratus eſt, hunc priore loco his verbis obtulit: *Quid facient qui baptizantur, hoc eſt, lacrymis pœnitentiæ, ſeu aquis afflictionum perfunduntur pro mortuis, id eſt, pro remiſſione peccatorum mortuis impendenda?*

Atqui in ſacris paginis, ſeu novi ſeu veteris inſtrumenti, vocem hanc βαπτίζεσθαι pro vexatione corporis animive, quæ ſit in primis ſponte ſuſcepta, uſurpatam eſſe vel ſemel, quo tandem probari documento poteſt? Ubi hæc autem adhibita vox pro oratione, pro jejuniis, pro pecuniæ erogatione in pauperes, quæ tria ſunt ſubſidiorum genera, quorum ope mortuis levatio aliqua emendatorii ignis affertur? *Orent quotidie pro caris ſuis*, inquit vetus auctor, qui diu ſub Auguſtini nomine latuit, Sermone altero in Cathedra ſancti Petri: *interpellent Dominum voce flebili, precentur eis errorum veniam, lapſuum remiſſionem:*

Digitized by Google

paſcant eſurientes, veſtiant nudos: ut ſi quid defuncto-rum negligentia minus factum eſt, fide viventium impleatur. Adhibeat quoque unuſquiſque pro caris ſuis Sanctorum preces, ſacrificia offerat, & ſacerdotali eos proſecutione Domino commendet. Quod quidem a nobis ſi forte requiratur unde dicatur, cum hoc non noſtra doctrina ſit, ſed Eccleſiarum: & ſi Eccleſiarum, utique Dei: quia magiſter Eccleſiarum eſt omnium Deus: ita illius verbis reſpondebimus, Hæc ſunt quæ caros veſtros juvare poſſunt, hæc ſunt refrigeria quieſcentium, HÆC REMEDIA DEFUNCTORUM. Atenim ecquid horum, amabo, baptiſmi poteſt appellatione cenſeri? Immiſſas ſane aliunde moleſtias, ærumnaſque, quibus, veluti quadam aquarum mole perfundimur, mergimur, obruimur, vox ea aliquando indicat. At id modo ſemel, & a Chriſto prolata, ac ne id quidem tum ſola per ſe, ſed altera ſimul voce adjecta, quæ & metaphoricam ibi verbi vim latere, & afflictationem extrinſecus irrumpentem innueret. Nam & hoc conduplicatio congeminatioque vocis, & præfixus ei articulus declarat: jubetque iſtic certum quemdam baptiſmum præter uſitatum intelligi, non proprium: τὸ βάπτισμα, inquit, ὃ ἐγὼ βαπτίζομαι. Et eadem articulo vis ac poteſtas in aliis plane ſimilibus locis. Nam Marci x. ℣. 39: τὸ μὲν ποτήριον ὃ ἐγὼ πίνω, *Calicem quidem quem ego bibo*, calix ibi non calix, ut quivis ex articulo præfixo intelligit, ſed paſſio eſt. Joannis VI. ℣. 51. ὁ ἄρτος ὃν ἐγὼ δώσω, *Panis quem ego dabo*, non panis eſt, ſed Chriſti caro. Joannis IV. ℣. 14. τὸ ὕδωρ ὃ δώσω, *Aqua quam ego dabo*, non eſt aqua, ſed ſpiritus. Sic neque baptiſmus, τὸ βάπτισμα, quo bapti-

Digitized by Google

zandum ſe hoc loco dicit, baptiſmus proprie, ſed illata mors fuit.

An vero aliam ob cauſam putamus & hanc cautionem fuiſſe a Patribus quoque adhibitam, ut cum baptiſmi vocem ad alia transferrent extra ſacramentum fidei, non ea uterentur per ſe ſola, ſed & alteram una ſubnecterent, ut ſcilicet pro rei adjunctæ modo variatam ſignificationem indicarent? Sic dolorem ex delicto expiationemque culpæ plerique certe baptiſmum pœnitentiæ, vel lacrymarum nuncupant, baptiſmumque laborioſum: obitam in propugnanda recta fide necem, baptiſmum ſanguinis: baptiſmum ignis denique, vel caritatem in Deum, vel acerbum doloris ex noxa ſenſum, quam contritionem perfectam dicimus, vel demum cruciatus illos, quibus in vita altera culpæ eluuntur: nihil horum quiſquam ex illis baptiſmum duntaxat appellavit.

Quod ſi hæc foret igitur Pauli verbis ſubjecta ſententia, vel diceret ſane, ſimili præfixo articulo, aliave nota, quæ lucem afferret orationi, Quid agunt qui certo quodam baptiſmate baptizantur? quanquam nec tum multo planior oratio foret. Vel exclamaret ille potius haud dubie, Quid faciunt qui ſe ipſi affligant divexantque pro mortuis? nam in ſacris litteris affligere ſe, affligere animam ſuam, cor ſuum affligere, eo fere ſenſu dicitur: baptizare ſe, vel baptizari, nuſquam. Vel in hanc denique vocem erumperet, Quid facimus, qui nos ipſi pro mortuis affligamus? Nam & fuſas ab ipſo preces mortuis expiandis ſine ulla dubitatione credimus: quidni enim ceteris exemplo præïret? & jam tum hunc morem

rite inſtitutum & confirmatum uſu fuiſſe, tranſmiſſa ad nos Patrum ſcripta teſtantur. Quid porro cauſæ, quæſo, fuit, cur cum Aërius ſæculo quarto pro mortuis orandum negaret, e Patribus tamen omnino nemo hunc ei Pauli locum objecerit, aut ſit eo teli & argumenti genere uſus? Diſſentientem a formula fidei hanc hominis illius opinionem fuiſſe præter Epiphanium Zonaras teſtis eſt, Canone in Deiparam:

Epiphan. hær. LXXV. *num.* 3.

Κακῶς φρονῶν Ἀέριος
Μὴ δεῖν προσφέρειν ἔλεγεν
Ὑπὲρ τεθνεώτων·
Μηδεμίαν ὄνησιν
Ἐκ τούτου καρποῦσθαι γάρ.

Prave ſentiens Aërius non offerendum eſſe pro mortuis dictitabat: neque enim ex hoc illos utilitatem ullam percipere. Atqui nemo in ipſum impelli hunc arietem poſſe credidit: nemini uni ſuboluit, hunc quem Dionyſius excogitavit, baptizandi vocabulo ſignificatum ſubeſſe. Nam quod Ephremi Diaconi Teſtamentum quidam allegant, dignum ferme riſu ac ſibilo eſt: cum ille Pauli verba nude & ſine ulla interpretationis luce recitet, ac totidem modo ſyllabis repræſentet, quo ea neceſſe ſit intellectu accipi, pæne ſecurus.

Eorum deinde obiter ſimili de cauſa perſtringendus error, qui poſtremam ſententiæ hujuſce particulam, *pro mortuis*, accipi pro peccatis ſalutari lavacro abluendis jubent: quod in ſacris codicibus

Jac. 1. 15.

Digitized by Google

generare ea mortem dicuntur. Nam quis νεκρὰ præciſe aut τὰ νεκρὰ dixit, ut peccata ſignaret? τὰ νεκρὰ ἔργα ſemel atque iterum in epiſtola ad Hebræos inſcripta legas: nuſquam νεκρὰ tantum. Verum eo loci, in quo explanando ſumus, non νεκρὰ ſed νεκροὶ profecto, hoc eſt, homines ii qui de vita exiere, debent intelligi: qui iis ſcilicet opponantur, quos deinde ad vitam revocandos Paulus affirmat, his verbis, εἰ ὅλως οἱ νεκροὶ οὐκ ἐγείρονται, *ſi omnino mortui non reſurgunt.* Quam fœda alioqui æquivocatione argumentatio laboraret, quæ νεκρὰ in antecedente propoſitione, in conſequente νεκροὺς apponeret?

II.

Alterum hoc generale ſcitum eſt, quod in omni novi præſertim fœderis interpretatione ratum fixumque habetur, eam unice fere probari, quæ ſit non latinæ modo ac vulgatæ lectioni, ſed & Græco fonti conſentiens: atque id ita quidem, ut ne vim ullam afferre verbis videatur.

Quamobrem illa jure exploditur, quæ Pauli effatum de his interpretatur, qui tum in lectulo jam morti vicini ſacramentum fidei flagitarent. Sic enim nonnulli apud Epiphanium: & e Latinis aliqui. Perinde quaſi Græci ſermonis proprietas id patiatur: vel ea vox, ὑπὲρ τῶν νεκρῶν, Latino verbo reſpondeat, *pro Mortuis*, cum jam jam morituros, & plane deſperata ſalute veluti mortuos, conclamatoſque ſignificat, quos ὡσεὶ νεκροὺς Græci vocant, qui pro mortuis ac deploratis nempe cenſentur: vel integra denique oratio non aperte indicet alios eſſe qui baptizantur,

Epiph. hær. XXVIII. *n.* 6.

ab iis propter quos baptiſma ſuſcipitur.

Jam quorſum attinet eos commemorare, qui ὑπὲρ τῶν νεκρῶν interpretantur, pro mortuis corporibus ad vitam ſuſcitandis? cum ſint, ut cetera nunc argumenta ſileam, ea duo inter ſe maxime diſcrepantia, baptizari ὑπὲρ τῶν νεκρῶν, & baptizari ἐπὶ τῇ ἐλπίδι τῆς ἀναστάσεως τῶν νεκρῶν, hoc eſt, propter ſpem ſuſcitationis a mortuis? Cum enimvero Paulus exclamaſſe fertur,

Act. XXIII. 6. *De ſpe & reſurrectione mortuorum ego judicor*: περὶ ἐλπίδος καὶ ἀναστάσεως τῶν νεκρῶν ἐγὼ κρίνομαι: quis non obſcure locutum & ambigue putaret, ſi diceret, περὶ τῶν νεκρῶν ἐγὼ κρίνομαι, *de mortuis ego judicor*? cum tam præciſa abruptaque oratio non magis aperte alterius vitæ ſpem propoſitam ſignificaret, quam eandem ademptam ac præciſam.

Nec vero multum ab hac interpretatione abludit iſta, Quid faciunt qui pro reſurrectione mortuorum defendenda moriuntur? niſi quod bifariam ipſa peccat. Nam præterquam quod aliud eſt, uti monuimus, ὑπὲρ τῶν νεκρῶν, *propter mortuos*: aliud ὑπὲρ τοῦ δόγματος τῆς ἀναστάσεως, *propter doctrinam reſurrectionis*: quis ipſum baptizandi vocabulum figurato illo ſenſu a Paulo adhibitum putet, qui in hac ipſa epiſtola illud ſepties germano ac maxime proprio ſignificatu uſurparit: alieno, ac tranſlato, nuſquam? An cum idem inita tuendæ fidei nomine diſcrimina, toleratoſque labores propriis ſemper verbis expreſſerit, cauſæ quidquam fuit cur ſubito inuſitato dicendi genere abuteretur, tunc cum minime omnium id res tempuſque poſceret? Quin aïebat etiamtum pro more: Quid facient qui pro mortuorum reſurrectione propugnanda

da, *ludibria & verbera experti ſunt, inſuper & vincula & carceres? qui in occiſione gladii mortui ſunt, egentes, anguſtiati, afflicti*, atque his ſimilia? Quorſum ſubdit idem: *Quid & nos periclitamur?* niſi aliud eſſet periclitari, aliud baptizari? Aut conſtaret is ſibi certe in eadem loquendi formula, ac de ſe quoque pronunciaret, Quid faciemus & nos, qui baptiſmo haud diſpari baptizamur?

Hebr. XI. 36.

Sed nihil alienius aut minus congruens dici poteſt quam quod ingenti niſu adſtruere alii conati ſunt, Apoſtolum vel ablutionem mortuorum ſpectaſſe, ultimumque cadaverum lavacrum, antequam efferantur: vel luſtrationem eam, quæ ex Moſis lege præcipitur a contactu mortui: quam & Siracides ſic expreſſit, βαπτίζεσθαι ἀπὸ νεκρῦ. Quis enim non videt dicturum utique Paulum fuiſſe, Quid facient qui baptizant abluuntve mortuos? vel, qui baptizantur a mortuo? non ὑπὲρ τῶν νεκρῶν, *propter mortuos.* Imo ne dicturum id ipſum quidem: cum nihil uterque mos ad reſurrectionem vel comprobandam vel omnino ſignificandam attineret. Nam quid mos prior ille apud ethnicos fuit, præter ultimam honoris atque obſervantiæ erga demortuos ſignificationem? aut quid apud Judæos alter, præter expiationem quandam lege præſcriptam, quæ quidem fuerit animorum caſtimoniæ, ſi ita lubet, certe non reſurrectionis index ac ſymbolum?

Eccli. XXXIV. 30.

III.

Tertia deinde lex hæc eſto. Baptiſmi nomine, qui propter mortuos ſuſciperetur, non intellexit Paulus

ritum aliquem inanis ac vanæ religionis : quod nec ſimile veri eſt vel ex tam levi cauſa , & ex inſano amentium ritu, ducere argumentum voluiſſe: quod ut quivis ſolveret, erat in promptu reſponſio, deſipere ac delirare id hominum genus , erroremque cumulare errore: vel tam inſignem baptiſmi abuſum nulla animadverſione ſaltem obiter caſtigaſſe , qui leviora multo in Corinthiis ipſis errata graviore paſſim cenſura perſtringeret.

Non ſunt igitur audiendi ii, qui baptizatos, (verbis utar Petri Cluniacenſis , in epiſtola contra Petrobuſianos, ubi & huic ipſe ſententiæ ſuffragatur:) qui *baptizatos*, inquam, *tunc temporis quoſdam aiunt bona quidem, ſed non ſana voluntate, pro mortuis non baptizatis: æſtimantes baptiſmum, quod dum viverent non perceperant, ſi pro ipſis vivi baptizarentur, mortuis poſſe prodeſſe. Quod Apoſtolus*, pergit ille, *ſic de hoc eorum opere loquens temperat, ut baptiſmum talem non approbet, & baptizatorum voluntatem collaudet.*

Pag. 1213.

Fuit hæc olim Hilarii Diaconi in hunc locum ſententia, ac poſt eum aliorum ſane complurium. Tertullianus an rudioribus e fidelium plebe , id quod nullo poteſt argumento ſuaderi: an ethnicis, id quod verius eſſe remur , hunc morem adſcribat, nec ſatis aperte ac liquido prodit , neque eſt omnino dubium. Ut ut eſt, *vanum* ille *vicarium* hunc *baptiſmum* vocat, cujus nec Paulus *auctor*, nec *confirmator* extiterit. Cerinthianos quidem in ea fuiſſe hæreſi fama retulit: ſed, ut Epiphanius teſtis eſt, obſcura illa admodum , nec ſatis certa. Silent enimvero vetuſtiores, Irenæus, Juſtinus, Clemens Alexandrinus: & e

Tertul. lib. v. *contra Marcion. cap.* IX *&* X. *& lib. de reſurr. carnis, cap.* XLVIII.

Epiph. hær. XXVIII. *num* VI.

Digitized by Google

noſtris, Tertullianus. Marcionitis Chryſoſtomus hunc ritum primus adſcripſit, & unus quidem: nam præter illum nulli Patres, nullæ Synodi meminere. Sed fuerint illi ſane hujus pravi dogmatis inventores & magiſtri: quam longe illi autem, ut & Cerinthiani quoque ipſi, a Pauli temporibus abfuere, a quo hæc exarata epiſtola eſt biennio ante Neronis principatum?

IV.

Jam illud quarto loco adnotare ſuccurrit, Græca locutione, ὑπὲρ τῶν νεκρῶν, non omnes omnino mortuos, ſed certos aliquos nominatim deſignari. Eſt enim in articulo ea vis, Græci ἔμφασιν vocant, ut nonnullos hic modo denotet: cum in ſubſequente ſententia, a qua articulus abeſt, omnes penitus ſignificentur: εἰ ὅλως νεκροὶ ὐκ ἐγείρονται, *ſi omnino mortui non reſurgunt?*

Et illa igitur eorum interpretatio cenſuram flagitat, qui ſubtiliter magis quam vere ac ſolide ὑπὲρ τῶν νεκρῶν ſic reddunt, *pro mortuorum ſtatu*: ut ſibi poſt mortem bene ſit: tum ob allatam proxime cauſam: tum quod vox ipſa νεκρὸς non mortuorum ſtatum, ſed demortuos præciſe ſonat: tum denique quod ipſa oratio, ὑπὲρ τῶν νεκρῶν, ut antea monuimus, alios enimvero eſſe aperte monet, a quibus baptiſmus ſuſcipitur, atque alios propter quos ſuſcipitur.

Neque illis tamen ſuam minus ςοχαςικὴν defuiſſe arbitramur, qui vel deſignari Chriſtum unum autumant, propter quem lavacrum inimus: vel Adamum, qui mortem nobis ſcelere ſuo intulit: vel martyres eo ævo paſſos, quorum exemplo animati complu-

res Chriſto nomen darent. Quanto enim facilius Paulo fuit, ſi de Adamo ageret, ὑπὲρ τοῦ νεκροῦ Ἀδὰμ, vel ὑπὲρ τῆς νεκρώσεως τῆς ἐκ τοῦ Ἀδὰμ dicere: ſi de Chriſto, ὑπὲρ τοῦ Χριστοῦ: nec tam in tali argumento ὑπὲρ τοῦ νεκροῦ, quam ὑπὲρ τοῦ ζῶντος apponere: cum ipſa Chriſti ad vitam reditio maximum amplectendæ fidei incitamentum ſit? Jam martyres, præter duos, Stephanum & Jacobum, cum hæc ſcriberetur epiſtola, adhuc nulli, de quibus certa quidem monumenta exſtent: anno nempe Chriſti LII. Claudii XII. quanquam decennio jam fere poſt Jacobi necem, poſt Stephani martyrium annis XVII. cum necdum Romam Petrus veniſſet, ſi Lactantio credimus, aliiſque: biennio ut minimum ante Neronem principem, a quo primum Chriſtiani nominis inſectatio Romæ deinde cœpta creditur.

V.

Quinto demum hæc adhibenda cautio eſt, ut ſi quid vetuſti moris deſignari a Paulo dicatur, id ne pari jure inficiari liceat, quo affirmatur, tum certis iſtud documentis comprobetur, nec levibus corroboretur argumentis: tum vero & veſtigium aliquod priſcæ conſuetudinis demonſtretur in ſubſequente ævo.

Vel hinc autem quam ſit futile & caſſum intelligis figmentum Lutheri, Chemnitii, & Piſcatoris, qui baptizari ὑπὲρ τῶν νεκρῶν interpretantur, ſuper martyrum ſepulcris, in areis, ſive cœmeteriis. Nam & id ſine teſte ac ſine tabulis fingitur: & martyrum fuit ea ætate paucitas ſumma: & nullo fere locorum

Digitized by Google

diſcrimine mos fuit credentes ſacro fonte tingui.

Et ſunt hæ quidem inſigniores paulo hujus loci interpretationes, quarum cum nulla hactenus eruditorum palato arriſerit, noſtra nunc eſt viciſſim cenſoriæ ſubjicienda virgulæ: ut legentium arbitrii judiciique ſit, num pro hac indicina μήνυτρον aliquod exſpectari queat. Id vero interim jure poſco ut agnoſcant omnes, nec arroganter ſperni a nobis veteres ſententias, nec ſine cauſa indulgeri novis.

VI.

Ac primum quidem illud eſt pro explorato ac certo habendum, non hic alios ab Apoſtolo dici ſpe ſua deluſos, ſi nullus eſt ad vitam reditus, quam homines Chriſtianis ſacris imbutos, aut qui imbui iis optarent. Hos ille igitur toto capite in quatuor veluti claſſes apta & concinna partitione diſtribuit. Et vos qui nomen Chriſto dediſtis, inquit: ℣. XIV. *nam ſi reſurrectio mortuorum non eſt,... inanis eſt & fides veſtra.* Et qui diem jam obiere, v. XVIII. *Et qui dormierunt in Chriſto, perierunt.* Et qui propter mortuos Chriſtianis initiari ſacris expetunt, nihil agunt, nihil conſequentur: v. XXIX. Et nos ipſi tandem inani ſpe ludimur, v. XXX. *Ut quid & nos periclitamur omni hora?* & v. XXXII. *Si ad beſtias pugnavi Epheſi, quid mihi prodeſt, ſi mortui non reſurgunt?* Ac de ceteris quidem planiſſima Pauli oratio eſt: tota reliqua eſt de tertio genere quæſtio: quæ ſingulis ſententiæ vocibus accurate perpenſis expedienda reſtat.

Ἐπεὶ, præterea, ad hæc, alioqui. Τί ποιήσουσι, quid facient, quid conſequentur? ℣ 32. Τί μοι τὸ ὄφελος; quid pro-

Digitized by Google

derit? Non dico omnibus: neque enim nobis utique, qui ſacris jamdudum aquis tincti ſumus: nec vobis, nam ad fideles & baptizatos ſcribimus: ſed plurimis, qui in iiſdem vobiſcum mœnibus degunt, Catechumenis, Judæis, ethniciſve, qui ut baptiſmo initientur efflagitant: οἱ βαπτιζόμενοι, qui & reipſa baptizantur, ὑπὲρ τῶν νεκρῶν, propter mortuos, occaſione mortuorum. Eſt enim ea vis hujus vocis ὑπὲρ, ut non finem modo, ſed & antecedentem cauſam interdum denotet. Epheſ. 1. 15. *Audiens fidem veſtram, quæ eſt in Domino Jeſu, & dilectionem in omnes ſanctos, non ceſſo gratias agens pro vobis*, εὐχαριστῶν ὑπὲρ ὑμῶν, hoc eſt, propter vos, propter illam veſtram fidem dilectionemque, de qua audio. II. Cor. ṽ. 12. *Occaſionem damus vobis gloriandi pro nobis*, καυχήματος ὑπὲρ ἡμῶν, noſtra cauſa, propter nos. Et cap. XII. 5. *Pro hujuſmodi gloriabor, pro me autem nihil gloriabor*: ὑπὲρ τοῦ τοιούτου καυχήσομαι. E profanis ſcriptoribus exempla petita vel ipſi affatim Lexicographi ſuppeditabunt. Hanc autem voculam hoc loco obſcurius paulo viſus eſt Latinus interpres reddidiſſe, *pro mortuis*: cum planius apertiuſque diceret, *propter mortuos*.

Pacian. in paren. ad pœnit.

Corinthios eo anno nimirum morbus invaſerat, quo graſſante diem plurimi ſupremum obibant: & in his haud pauci eorum, qui, ut Pacianus ait, ad altare veniebant indigni. Quamobrem ingruentis leti metu, τῷ φόβῳ τῶν νεκρῶν, propter mortuos, ſive occaſione mortuorum, ὑπὲρ τῶν νεκρῶν, quorum maximus numerus fuit, baptiſmo alii ut tinguerentur orabant. Quo illi ſtudio proſpicere ſibi ſe in futurum ſignificabant; & quò minus reſtare viæ vide-

Digitized by Google

batur; hoc ſolicitius viaticum alterius vitæ quærere: nec lavacro ante obitum carere velle, quod ſæculo alteri prodeſſet, quodque arrham eſſe intelligerent futurorum bonorum: Ἀῤῥαβὼν χάρισι τῶν μελλόντων ἀγαθῶν, inquit Theodoretus. Quis autem non ſponte ſua ſtatim intelligit, inanem hanc curam fore, ſi *mortui non reſurgunt, ſi in hac vita tantum in Chriſto ſperantes ſumus?* *Theodor. l. v. Hæret. fab. c. XVIII. de Baptiſmo.*

At quo teſte, inquies, quibuſve monumentis comprobaturi ſumus tantam hoc ipſo anno cladem Corinthiis importatam? Quo, rogas? Graviſſimo ſane ac locupletiſſimo, atque ita idoneo ad faciendam fidem, ut plurimorum annalium ac tabularum vel unus ipſe vicem præſtet. Paulus enim ipſe, ſi neſcis, exploratus profecto, & exceptione major, luculente rem totam & aperte prodit, ipſo hujus epiſtolæ capite undecimo: *Ideo inter vos multi infirmi & imbecilles, & dormiunt multi.* Qua oratione immiſſos in ejus oppidi cives morbos morteſque ſignificari, quibus & Chriſtiani quoque nonnulli divinitus multarentur, omnis ſenatus interpretum confitetur.

Hunc enimvero locum reſpiciens Auguſtinus ſermone x. de diverſis: *De mortibus*, inquit, *quæ contingunt ex vindicta, ait quodam loco Apoſtolus Paulus, corripiens eos qui male tractabant corpus & ſanguinem Chriſti, & dicens, Propterea in vobis multi infirmi & ægri.... multi in vobis dormiunt, hoc eſt, moriuntur. Flagello enim Domini corripiebantur: ægrotabant, & moriebantur. Et ſubjecit poſt hæc verba, & ait, Si nos ipſos judicaremus, a Domino non judicaremur. Cum judicamur autem a Domino corripimur, ne cum mundo*

Digitized by Google

damnemur. ... Correpti ſunt mortis flagello, ne ſupplicio punirentur æterno.

Multi moriebantur, inquit Hilarius Diaconus, *ut in his ceteri diſcerent, & paucorum exemplo territi emendarentur.*

Convolabant itaque ad baptiſmum plerique propter mortuos, occaſione mortuorum, ὑπὲρ τῶν νεκρῶν. Sic enim dicere maluit, quam ὑπὲρ τῶν ἀποθνησκόντων, quanquam vis eadem ferme ineſt utrique verbo: ſed ita maluit, quod erat illuſtrior ſplendidiorque, ac vivida magis ſententia, earumdem occurſu ac ſono quodam & colliſu vocum. Τί ποιήσουσιν οἱ βαπτιζόμενοι ὑπὲρ τῶν ΝΕΚΡΩΝ, εἰ ὅλως οἱ ΝΕΚΡΟΙ οὐκ ἐγείρονται; Sic præterea dicere ſatius erat, quam ὑπὲρ τῶν κοιμηθέντων ἐν Χριστῷ, quanquam eſt idem hoc ipſo capite ea voce uſus: quod non propter mortuos in Chriſto, ſed propter mortuos præciſe, accelerari illi ſibi ſalutare lavacrum optabant.

Quorum inanis utique ſolicitudo fuit, niſi futuræ potius quam præſentis vitæ ſecuritatem in baptiſmo quærerent: niſi poſt exceſſum e vita vivere apud Deum mortuos agnoſcerent, punirique poſt ſæculum improbos: niſi æternam ſalutem præcludendam iis intelligerent, qui ſalutis ſacramento ſua culpa carerent: niſi denique, quod idem Pacianus adjicit, *poſt animorum tempeſtiva ſupplicia redivivis quoque perpetua corporibus pœna ſervaretur.*

Similis ac plane par huic Pauli argumento Auguſtini ſententia eſt, eademque ratiocinatio, ab eodem hauſta afflatu numinis, libro viceſimo de Civitate Dei, cap. IX. ubi & mortuos ad regnum Chriſti

Digitized by Google

ſti pertinere & in eo eſſe demonſtrat. *Neque enim*, inquit; *piorum animæ mortuorum ſeparantur ab Eccleſia, quæ etiam nunc eſt regnum Chriſti. Alioqui nec ad altare Dei fieret eorum memoria in communicatione corporis Chriſti : nec* ALIQUID PRODESSET AD EJUS IN PERICULIS BAPTISMUM CURRERE, NE SINE ILLO FINIATUR HÆC VITA : *nec ad reconciliationem, ſi forte per pœnitentiam malamve conſcientiam quiſque ab eodem corpore ſeparatus eſt. Cur enim fiunt iſta, niſi quia fideles etiam defuncti membra ejus ſunt ?* Hoc eſt enim dicere, Quid prodeſt baptizari in periculis, propter mortuos exempli gratia, quorum ſubita ac numeroſa clade terremur, ſi mortui nec vivunt apud Deum, nec reſurgunt? *Totum enim quod ſalutaribus agitur ſacramentis*, inquit idem, *magis ad ſpem venturorum bonorum, quam ad retentionem vel adeptionem præſentium pertinet.* *Enhir. c. LCVI.*

Nec vero Pauli tantum ætate, ſed & Auguſtini temporibus, propter mortuos ſimiliter, & pari mortis metu, ſacramentum hoc ſalutis plurimi percepere. Refert hoc ipſe ſermone quarto ex iis quos Sirmondus edidit: *Vapor eſt*, inquit, *vita humana ſuper terram. Accedunt etiam ipſius fragilis vitæ tanta & tam quotidiana pericula. Terræ motus magni de Orientalibus nunciantur. Nonnullæ magnæ repentinis collapſæ ſunt civitates.* TERRITI *apud Hieroſolymam qui inerant Judæi, Pagani, Catechumeni.* OMNES SUNT BAPTIZATI. *Dicuntur fortaſſe baptizati ſeptem hominum millia...... Sitifenſis etiam civitas graviſſimo terræ motu concuſſa eſt, ut omnes forte quinque diebus in agris manerent.* *Pag. 50.*

Et ibi BAPTIZATA *dicuntur fere duo millia hominum. Undique Deus terret, quia non vult invenire quod damnet.* De Orientali terrore illo Marcellinus Comes egit in Chronico, Monaxio & Plinta Coſſ. an. Chriſti CCCCXIX. *Multæ Palæſtinæ civitates villæque terræ motu collapſæ .... multæ tunc utriuſque ſexus vicinarum gentium nationes, tam viſu quam auditu perterritæ atque credulæ, ſacro Chriſti fonte ablutæ ſunt.*

Non propter mortuos quidem, quos ſimilis antea clades afflixiſſet, ſed tamen, ſi fas eſt ita loqui, propter morituros, hoc eſt, mortis divinitus intentatæ metu, lavacrum & alii Conſtantinopoli expetiere, paulo ante Arcadii obitum, ut idem refert Auguſtinus, libro de excidio Urbis Romæ, capite ſexto: *Volens* enim *Deus terrere civitatem, & terrendo emendare, terrendo convertere, terrendo mundare, terrendo mutare, ſervo cuidam ſuo fideli, ... venit in revelatione, & dixit ei, civitatem venturo de cælo igne perituram...... Videbatur horrenda flamma pendere, nec odor ſulphuris deerat. Omnes ad Eccleſiam confugiebant: non capiebat multitudinem locus:* BAPTISMUM *extorquebat quiſque a quo poterat. Non ſolum in Eccleſia, ſed etiam per domos, per vicos ac plateas,* SALUS SACRAMENTI *exigebatur: ut* FUGERETUR IRA, *non præſens utique, ſed* FUTURA.

Epiſt. CLXXX *ad Honorat.* *An non cogitamus*, inquit idem, *cum ad iſtorum periculorum pervenitur extrema*, (loquitur de obſidionibus civitatum) *nec eſt poteſtas ulla fugiendi, quantus in Eccleſia fieri ſoleat ab utroque ſexu, atque ab omni ætate concurſus, aliis baptiſmum flagitantibus, aliis*

Digitized by Google

reconciliationem, aliis etiam pœnitentiæ ipſius actionem, omnibus conſolationem & ſacramentorum confectionem & erogationem.

Quam appoſite, quam opportune adjiceret hoc utroque loco Auguſtinus Pauli ſententiam: Quid facient qui propter civitatem mox funditus perituram baptizantur, ſi omnino mortui non reſurgunt? Quid vero aliud profitentur ii, qui occaſione tanta perterriti lavacrum ſalutis expetunt, quam fugere ſe velle iram, non præſentem utique, ſed futuram? Quo quidem nihil ſimilius Apoſtoli orationi dici aut fingi poteſt.

Noſtram hanc autem interpretationem non omnino fore deſpicatui multis nominibus ſperamus. Primum, quod ante præſtitutis explanandi hujus loci legibus ac regulis ad amuſſim congruit, ut cuique ſingulas conferenti conſtabit. Deinde, quod eſt plana, atque expedita: nec veram modo & gravem, ſed & illuſtrem exhibet perſpicuamque ſententiam. Tum quod & ſubſequentium ætatum exemplo, & conſimili Auguſtini effato fulcitur ac nititur. Denique quod accommodatam quam maxime ad propoſitum oſtendit Pauli argumentationem. Eſt enim hæc neceſſaria conſecutio. Metu mortis, qua pleroſque abſumptos oculis ipſi cernimus, vel fama & auditione comperimus, propter mortuos, inquam, iſtos, lavacrum ſalutis expoſcimus: carere ante obitum baptiſmi fructu nolumus. Credimus ergo non præſenti vitæ, ſed alteri profuturum. Nam quorſum in mortis metu proximoque diſcrimine, hac nobis via ac ratione conſulimus, *ſi in hac vita tantum in Chri-*

Digitized by Google

ſto ſperantes ſumus? Deo nempe vivere mortuos intelligimus ac profitemur: ***Quoniam quidem per hominem mors, & per hominem reſurrectio mortuorum. Et ſicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Chriſto omnes vivificabuntur***, ut ait Paulus hoc ipſo capite: igitur ut Tertullianus ſcite & acute colligit, hunc Pauli locum explanans, ***carne vivificabuntur in Chriſto, ſicut in Adam carne moriuntur.***

Tertull. lib. de reſurr. carnis, cap. XLVIII.

Habent enimvero tam arctam inter ſe cognationem, atque conjunctionem, hæc duo, immortalitas animorum, & corporum ad vitam reditio: ut alterum ſi ſteterit, conſequi ex eo alterum neceſſe ſit. Certe idcirco Chriſtus ipſe Dominus, ut & os Sadducæis occluderet, qui utrumque ſtolide negabant, & ut ſuſcitanda præſertim corpora comprobaret, id argumenti genus unum ex vetere inſtrumento arripuit ex quo id modo effici videatur, poſt obitum minime animos interire. ***Erratis***, inquit, ***neſcientes Scripturas, neque virtutem Dei..... De reſurrectione autem mortuorum non legiſtis quod dictum eſt a Deo dicente vobis: Ego ſum Deus Abraham, Deus Iſaac, Deus Jacob? Non eſt Deus mortuorum, ſed viventium.***

Matt. XXII.

Quid enim concludi vel acutius ſubtiliuſve, vel omnino manifeſtius potuit? Nulla gens tam fera, nulla tam eſt immanis, cujus mentem non imbuerit de animorum æternitate opinio, quanquam hanc nonnulli excutere ex animis ſuis, ſed vitioſa flagitioſaque vita eo progreſſi, fruſtra conantur. Natura ipſa de immortalitate animorum tacita judicat: intelligimus quotquot ſumus mortem non interitum eſſe omnia tollentem atque delentem, ſed quandam

Digitized by Google

quaſi migrationem commutationemque vitæ: diſcedere modo animos, ſed eoſdem permanere: nec cum corporibus pariter exſtingui, ſed Deo vivere cum ex iis exceſſerint. Atque hoc quidem ſi non iſta conſenſio gentium ſuaderet, quæ lex naturæ putanda eſt, vel ſacræ paginæ antiqui fœderis, ut Chriſtus ipſe demonſtrat, apertiſſime proderent.

Atqui animus noſter eam naturam in ſe ipſe continet, id quod nemini noſtrum latere poteſt, niſi in phyſicis plumbei ſumus, ut & ſentientis vitæ munia obire poſſit ac porro velit, & ex iis quæ ſentiuntur ad ea quæ ſejuncta ſunt a corporibus contemplanda provehi. Hæc propria animi humani vis eſt atque indoles: dos hæc ipſum ab iis mentibus, quæ ſunt ab omni corporea concretione liberæ, diſcriminat ac ſecernit: hac ſi vel ſegregatus a corpore careat, animus dici humanus aut eſſe omnino non poteſt. Aut habent igitur animi inſitam & innatam vel poſt exceſſum vitæ propenſionem ad corpora, aut nulli ſunt. Pelli hos autem corporibus, quaſi poſſeſſione ſua, cernimus quidem: manere tamen eoſdem poſt mortem, ut diximus, tum natura ipſa duce ſentimus, tum Deo in ſacris litteris docente agnoſcimus.

Quid aliud poſtea rerum ipſa conditio poſtulat, quam ut in corpora denuo tanquam in domum ſuam ac nativum veluti vas & receptaculum poſtliminio animi redeant: ut quam ſui abſolutionem perfectionemque vehementer appetunt, nec habere vi propria poſſunt, hanc illi conſociatione corporum aſſequantur? An poteſt enimvero aut ea diſtractio atque diſſolutio, cum naturæ contraria ac violenta ſit

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Digitized by Google

ſempiterna eſſe ? aut ingenitum a natura iterandæ conjunctionis deſiderium, & illud quidem acre ac vehemens, fallax eſſe & irritum ? Quid enimvero tam pugnat quam generi cuiquam inſitam ab auctore naturæ adipiſcendi boni cupiditatem ullam, cujus affatim olim explendæ & ſpem inanem idem, nec modum eſſe velit ullum ? Ad iſtud igitur Chriſti Domini ratiocinium nec reſpondere aut omnino hiſcere illi auſi : & gaviſi tum Phariſæi, *quod ſilentium impoſuiſſet Sadducæis.*

Neque vero nunc aliud judex nunciat, aliud præco clamat : nam & Paulus pariter ſic eos iſto capite carpit ac perſtringit, qui reſurrectionem negabant, perinde quaſi iidem & animorum immortalitatem convellerent : quod ſic aliud ex alio aptum nexumque intelligeret, ut ruere unum non poſſit, ut non alterum eodem labefactatum motu concidat. *Quomodo quidam*, inquit, *dicunt in vobis, quoniam reſurrectio mortuorum non eſt ? .... Si in hac vita tantum in Chriſto ſperantes ſumus, miſerabiliores ſumus omnibus hominibus ..... Si mortui non reſurgunt, manducemus & bibamus, cras enim moriemur.*

Sed circa hanc rationem, inquit Divus Thomas in hunc Apoſtoli locum, lectione II. *Videntur duo dubitanda. Unum, quia non videtur, quod ſit verum univerſaliter quod Apoſtolus dicit, ſcilicet, quod Chriſtiani ſunt confidentes in hac vita tantum : quia poſſent dicere illi, quod licet corpora non habeant bona niſi in vita iſta, quæ eſt mortalis: tamen ſecundum animam habent multa bona in alia vita. Ad hoc obviatur dupliciter. Uno modo, quia ſi negetur reſurrectio corporis, non*

Digitized by Google

de facili, imo difficile eſt ſuſtinere immortalitatem animæ. Conſtat enim quod anima naturaliter unitur corpori, ſeparatur autem ab eo contra ſuam naturam & per accidens. Unde anima exuta a corpore, quamdiu eſt ſine corpore, eſt imperfecta. Impoſſibile autem eſt, quod illud quod eſt naturale & per ſe, ſit finitum, & quaſi nihil: & illud quod eſt contra naturam & per accidens, ſit infinitum, ſi anima ſemper duret ſine corpore. Et ideo Platonici ponentes immortalitatem, poſuerunt reincorporationem, licet hoc ſit hæreticum: & ideo ſi mortui non reſurgunt, ſolum in hac vita confidentes erimus. Alio modo, quia conſtat quod homo naturaliter deſiderat ſalutem ſui ipſius: anima autem, cum ſit pars corporis hominis, non eſt totus homo: & anima mea non eſt ego. Unde licet anima conſequatur ſalutem in alia vita, non tamen ego, vel quilibet homo. Et preterea cum homo naturaliter deſideret ſalutem etiam corporis, fruſtraretur naturale deſiderium. Dignæ profecto Angelico Doctore ſententiæ, quæ priorem hanc diſſertationem claudant.

Digitized by Google

Digitized by Google

DE BAPTISMO IN VINO.

MONUMENTA vetuſtioris ævi nonnulla, cum eadem enucleandi cupido inceſſit, faceſſunt negotii plurimum & laboris: quod ſunt iis interdum contexta verbis atque ſententiis, quibus adſtrui quidpiam minus cautis videtur, quod a communi Eccleſiæ uſu ſenſuve diſcrepet. Ejus generis duo commemorantur in primis, quæ quidem ad inſtitutum nobis argumentum attineant: materiam, ut vocant, baptiſmi alterum: alterum formam ſpectat. Atque ut a primo incipiam, quod Stephani II. Papæ nomen præfert, in eo mirari profecto ſubit, præter pervulgatam ſacramenti hujuſce materiam, aquam nimirum, in partem hujus quoque laudis ac muneris vinum adſciſci.

Anno enim DCCLIV. in Cariſiaco villa, ad Iſaram, prope Noviodunum, cum is in Brittaniaco monaſterio degeret, quod in ea villa fuit, non monachis quidem ipſis, ad quos nihil hæc attinebant, ſed Gallicanæ Eccleſiæ Antiſtitibus, dediſſe quædam reſponſa fertur, a Sirmondo noſtro primum in lucem edita, erutaque ex vetere uno exemplari: quorum iſtud eſt ordine undecimum.

Digitized by Google

De Preſbytero, qui, cum deeſſet aqua, periclitantem infantem vino baptizavit.

Si in vino quis, propterea quod aquam non inveniebat, omnino periclitantem infantem baptizavit, nulla ei exinde adſcribitur culpa. Infantes ſic permaneant in ipſo baptiſmo. Nam ſi aqua adfuit præſens, ille presbyter excommunicetur, & pœnitentiæ ſubmittatur, quia contra canonum ſententiam agere præſumpſit.

Hæſere ad hunc ſcopulum e Theologis nonnulli: ab aliis ejuſdem ſuperandi duæ tantum hactenus, quod quidem ſciam, excogitatæ viæ feruntur, quarum neutram probo: alteram, quod plena manifeſti erroris: alteram, quod plena diſcriminis haud ſatis certos exitus habere videatur. Quamobrem tertia nobis erit tentanda via & ineunda.

I.

Prima igitur reſponſio eſt ejuſmodi: In hoc Stephani reſponſo duo maxime quæri poſſe: unum, quam credibile ſit Papam hoc reſpondiſſe: alterum, qua ratione niti queat hæc reſponſio.

Quod ad priorem partem attinet, de hiſtoriæ fide ne ambigendum videatur, facere tum auctoritatem codicis antiqui, ex quo deprompta eſt, tum aliarum etiam veterum collectionum, quæ paſſim obviæ ſunt, in quibus ſimilis reſponſio tribuitur Siricio Papæ in epiſtola ad Geneſium. Et quanquam Siricii epiſtola illa non exſtat, cauſæ tamen nondum ſatis apparere, cur confictam putemus: & ex collectionibus iſtis habere nos, earum auctores nec alienum a Pontifice, cui adſcribebant, reſponſum hoc judicaſſe: nec abſurdam aut reſpuendam illis viſam eſſe ſententiam, quam ipſimet ſibi inter cete-

Digitized by Google

ros canones & regulas eccleſiaſticas proponerent.

Quod ad alterum quæſtionis caput, quid cauſæ ſpectarit Pontifex in hoc reſponſo, ex ipſis ejus verbis liquere: baptiſmi neceſſitate permotum fuiſſe, ut ita reſponderet: nec dubium videri quin quod reſpondit, ex recepta Eccleſiæ doctrina, quam minime ignorabat, reſpondiſſe videatur. Nam cum legem neceſſitas non habeat, ejuſque vis tanta ſit, ut in ipſis quoque divinis præceptis excuſationi locum præbeat, mirum videri non potuiſſe, ſi qua interpretatione uſa eſt Eccleſia in miniſtro baptiſmi, propter ſummam ſacramenti neceſſitatem, eadem & in ejus materia uteretur. Hoc eſt, ut quemadmodum Eccleſia, licet a Chriſto miniſtri baptiſmi præcipue deſignati fuerint Epiſcopi, ſucceſſores Apoſtolorum, quibus dictum eſt, Ite, baptizate: baptiſmum tamen & a presbyteris diaconiſque conferri, ex delegatione vel officio: & ubi res exigat, ne quis baptiſmo deſtituatur, non a clericis tantum, ſed etiam a laïcis, tum viris tum feminis: neque a Chriſtianis modo, verum etiam a Judæis & Paganis collatum, valere declaravit: ſic de aqua ſtatuat: quamvis hæc a Chriſto maxime neceſſarii ſacramenti maxime parabilis materia inſtituta ſit, tamen ſi in eas anguſtias res veniat, ut aqua non inveniatur, & vinum ſit in promptu, vinum aquæ ſubſtituere liceat, & Chriſti mentem in eo caſu interpretari.

Verum ut de primo interim capite ſileamus, de quo paulo poſt opportunior futurus eſt dicendi locus: ad alterum quod attinet, quæ iſta porro neceſſitatis eſt, verbis quidem præclara atque magni-

fica, reipſa tamen mala & iniqua defenſio ac patrocinatio? Mitto dicere quam ſit illa non ſcholæ modo, ſed & Eccleſiæ totius menti contraria, quæ ab omni ſemper ſuccidaneo altero liquore, ſive uſurpando ſive probando, abhorruit mirum in modum. Sed quæ eſt iſta defenſio? quæ ſi tum valet, cum baptiſmi materiam caſus aliquis cogit mutari: nemo intelligit, quidni tum eadem valitura ſit, ut citra baptiſmum nihilominus tum conſtet ſalus, cum impertiendo nempe baptiſmo ſimilis fortunæ interventus obſtiterit. Nam qua lege ſancitum eſt baptiſmus ut ſuſcipiatur, ſi quidem conſultum ſaluti noſtræ cupimus: eadem nominatim excipitur, quemadmodum rite tradatur, ex aqua nimirum: ipſo legem ſtatuente Domino: *Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, non poteſt introire in regnum Dei.*

Quem vero non adultum modo, ſed puerum, ſed vel matris utero clauſum infantem, ni abluatur, quamlibet maximæ neceſſitatis excuſatio ab interitu ſempiterno vindicet? Cum vero partes duæ hujus legis exſtent: altera, quæ rem ipſam: altera, quæ rei modum conſtituat ac definiat: nec ſit quiſquam mortalium, qui non lege ea tota teneatur, quæ nulla exceptione utitur: non cujuſdam iſtud eſſe audaciæ putas, nullo auctore diſparem utriuſque partis rationem ſic ſtatuere, ut prius quidem ultro annuas & concedas, renaſci quemque oportere: de poſteriore aperte diſſentias, & aliter quam ex aqua id fieri poſſe, quod Chriſtus negat, aſſeveres?

Atqui omnes in aqua poſitas baptiſmi opes &

Digitized by Google

ſacræ paginæ & Patres profitentur. Neque enimvero Deus aliam ob cauſam ſalvos nos fieri per aquam Petro teſte juſſit: quam quod *ſimilis formæ* ſalutarem baptiſmum eſſe cum eo voluit, in quo Noëticæ quondam familiæ ſalutis omne ſubſidium fuit. Nec abſimilis Pauli ratiocinatio eſt, cum baptizatos in mari dixit veteris teſtamenti Patres. Nam quod utrique aliud conſilium fuit, niſi ut ſignificaret omnem ſalutis in baptiſmo opem, ita multis jam retro ætatibus deſtinante Deo, peti ab aquis oportere? *1. Petr. III. 21.* *1. Cor. x. 2*

Hinc illa aquarum prærogativa, quam Tertullianus ſcite in primis, ut multa, exaggerat: ut & iis olim inſidente Spiritu, ab iis videlicet mundi incunabulis, jam tum eæ didicerint animare: & cum ſe Chriſtus longo poſt tempore in Jordanem merſit, ſanctificatæ rurſum vim ſanctificandi combiberint. ***Quanta aquæ gratia***, ſubdit ille, ***penes Deum & Chriſtum ejus eſt ad baptiſmi confirmationem?*** *Geneſ. 1. 2.* *Tertull. lib. de Bapt. cap. XIII.*

Hinc & Auguſtinus, cujus tot paſſim occurrunt de baptiſmi natura ac dotibus præclaræ voces atque ſententiæ, idem de materia affirmate quidem ac præciſe, ſed tamen vere pronunciat: ***Tolle aquam, non eſt baptiſmus.*** Quo quidem effato vel unico, quis non intelligit vini laudatoribus ac patronis, ceu valido ictu impacto, os obſtrui? *Tract. xv. in Joan.*

II.

Altera reſponſio eſt, quæ ante annos decem fere prodiit: canonem hunc videlicet in mendo cubare: atque adeo depravatam lectionem ſic reſtituendam eſſe & corrigendam: ***Nulla ei culpa adſcribitur, ſi***

Digitized by Google

infantes in eo baptiſmo permaneant.

O præclaros correctores atque emendatores! qui non intelligant ſincerum integrumque exemplar illud, unde hæc excerpta reſponſa ſunt, a Sirmondo præſtari, viro utique, ut ceteras ejus laudes taceam, talium rerum intelligentia notiſſimo! Divinos conjectores qui non perſpiciant, cum ſimilis attributa ſit in aliis codicibus Siricio Papæ ſententia, nullum eſſe reliquum ejuſmodi effugio ac ſuſpicioni locum!

Quid quod & iſta reſponſio pugnat ipſa ſecum, nec cohæret ulla ex parte? Nam presbyterum ex omni culpa eximere, tametſi infans in eo baptiſmo perſeveret, ipſum eſt baptiſmum probare. Cujus enimvero potiſſimum fuit irritam baptiſmi vinarii operam novo baptiſmate compenſare, ſi presbyteri hoc eſt, Parochi, non fuit? Quod ſi alterius cujuſpiam id muneris eſſet, quin hoc ipſum eſt a Pontifice indicatum? cum in eo maxime controverſiam ac contentionem aut eſſe tum, aut poſtea fore nemo prudens non intelligeret, rectene an ſecus primo res geſta eſſet: quod ſi ſecus ac decuit, qua deinde ratione, cujus potiſſimum opera corrigi quod eſſet factum perperam, oporteret.

Frivola igitur tota hæc divinatio: nec multo vero melioris eſt notæ, quod alii conjecere. Aïunt voces iſtas, *Infantes in eo baptiſmo permaneant*, gloſſema forte exſcribentis eſſe, quod ex ora libri in contextum irrepſerit. Hominum vero diffidentium, ac prope deſperantium cauſæ ſuæ, genus iſtud exceptionis eſt, qui ſint ad diſcerpendum nodum aliquem, quam ad ſolvendum, paratiores ac promptiores.

Digitized by Google

Ecquid porro fiet ſimili reſponſo Siricii, quod quidem aperte canonum collectiones nonnullæ præferunt? Ecquis deinde Stephanum non jure merito incuriæ arguat, qui tantopere fuerit de presbytero ſolicitus, de infante ſecurus? qui cum acrem ſuſciperet ac præ ſe ferret de illius pœna & caſtigatione curam, omnem interim de hujus ſalute, ſi quidem has voces expungi oporteat, ſolicitudinem abjecerit? Atqui & hæc ipſum cura vehementiſſime ſolicitare debuit: neque vero eadem in reſponſis quatuor aliis, quæ hic una commemorantur, mediocriter Pontificem pupugit. Nam in his, ut æquum eſſe viſum eſt ei, qui ea pariter concinnavit, iiſdem fere verbis infantum ſaluti ac proſperitati proſpexit. Sic enim in decimo ſtatuit: *Infantes vero illi, quos baptizavit..., ..omnimodo probantur baptizati.* In duodecimo: *Hoc baptiſma....firmiter permanebit.* In decimo tertio: *Infantes vero quos baptizavit.... in hoc baptiſmo permaneant.* In decimo quarto: *Infantes vero illi quos baptizavit.... in eo permaneant baptiſmo.* Itane vero cum dubitatio accidit, ratumne cenſeri baptiſmum oporteret, ſive quem miniſter vel impurus vel imperitus dediſſet; ſive qui per infuſionem, non per immerſionem collatus; ſive in quo demum immutata leviſſime forma eſſet: (nam hæc iſtarum quatuor reſponſionum argumenta ſunt:) tum quidem infantum ſaluti conſuluiſſe, ac de ea pronuntiaſſe exiſtimandus eſt: cum de materia autem diſceptatio intercidit, quæ & in quinque de baptiſmo interrogatis loco ſecundo interſeritur, & in hoc certe negotio primas partes obtinet, tum quid ea de

controverſia ſtatui ac decidi jura legeſque poſcerent, eumdem cuiquam ſuſpicari licet minime ſategiſſe?

Cum nihil horum igitur arrideret, fruſtraque ſudando nihil profeciſſe Theologos viderem, ſors tertium obtulit reſponſionis genus: quod, ut ingenue quæ ſentio loquar, noſtrum percuſſit animum probabilitate aliqua.

Fraudem hanc igitur inſignem eſſe deprehendimus veteratoris alicujus: quam ille tamen non ita perite ac ſolerter architectatus ſit, quiſquis hanc adornavit, ut non plurimis ac manifeſtis ipſa ſe veſtigiis proderet.

Sic nempe ſtatuimus, e novemdecim capitulis, ſive reſponſis, quæ Stephano adſcribuntur, decem omnino ſuppoſititia eſſe: iſta videlicet: ſecundum, tertium, quartum, nonum, decimum, undecimum, duodecimum, decimum tertium, decimum quartum, & decimum octavum. Sex deinde ex iis ipſis, nempe nonum, decimum, undecimum, duodecimum, decimum tertium, & decimum quartum, Siricio Papæ primum dolo malo attributa, tum pari ſcelere atque audacia Stephani reſponſis corpus illud inſertum, ac veluti purpureo panno centonem aſſutum.

Juvat porro hoc loco integram repræſentare complexionem ac ſeriem reſponſorum illorum, quo promptius atque expeditius oculi ipſi fraudem internoſcant: aurumque demum nunc primum ſecernant a ſtipula.

STEPHANI

STEPHANI II. PAPÆ
RESPONSA,

Quæ cum in Francia eſſet, in Cariſiaco villa, Brittaniaco monaſterio, dedit ad varia conſulta, de quibus fuerat interrogatus, anno Chriſti DCCLIV.

Nunc primum edita ex codice S. Mariæ Laudunenſis.

I. De eo qui abjecta ancilla uxorem ingenuam duxit.

In epiſtola Leonis Papæ ad Ruſticum Narbonenſem Epiſcopum cap. v. ita continetur: *Ancillam a toro abjicere, & uxorem certæ ingenuitatis accipere, non duplicatio conjugii, ſed profectus eſt honeſtatis.*

II. Si alter conjugum debitum reddere non poſſit.

Si quis ſe in conjugio copulaverit, & uni eorum contigerit, ut debitum reddere non poſſit, non liceat eos ſeparare: nec pro alia infirmitate: excepto ſi dæmonii infirmitas, aut lepræ macula ſupervenerit: ceterum ſi ab his duabus infirmitatibus liberi fuerint invicem conjuncti, unus alteri ſervitium exhibeat.

III. De eo qui uxorem habet in patria, & in alia regione verſatur.

Si quis in aliena patria ancillam duxerit in conſortium, poſtea in propriam reverſus ingenuam acceperit: & iterum contigerit, ut ad ipſam qua inantea fuerat patriam revertatur, & illa ancilla, quam prius habuit, alii viro ſociata fuerat: hic talis poteſt aliam accipere, tamen non illa vivente ingenua, quam in patria propria habuit.

IV Si quis commatrem de baptiſmo vel confirmatione duxerit.

Ut nullus habeat commatrem ſuam ſpiritalem, tam de fonte ſacro, quam de confirmatione, neque ſibi clam in neutra parte conjugio ſociatam. Quod ſi conjuncti fuerint, ſeparentur.

V. An liceat viro qui uxorem repudiavit, aliam ducere.

Si uxor a viro repudiata fuerit, utrum liceat viro illa vivente aliam ducere, in epiſtola domni Innocentii Papæ directa ad Exuperium Toloſanum Epiſcopum ita continetur: *Qui interveniente repudio alii ſe matrimonio co-*

Digitized by Google

pularunt, hos in utraque parte adulteros eſſe manifeſtum eſt &c.

VI. De virginibus non velatis, ſi nupſerint.

De his qui promiſſam virginitatem tranſgredientes matrimonium inierunt, in epiſtola beati Innocentii Papæ directa Victricio Rotomagenſi Epiſcopo cap. XV. ita continetur: *Eæ vero, quæ necdum ſacro velamine ſunt tectæ, tamen in propoſito virginali ſemper vivere ſe promiſerant, licet velatæ non ſint, ſi forte nupſerint, his agenda aliquanto tempore pœnitentia, quia ſponſio earum a Domino tenebatur, &c.*

VII. De monachis & nonnis, ſi nuptias ineant.

De monachis & nonnis, de monaſterio fugientibus, in Concilio Calchedonenſe cap. XVI. ita continetur. *Virginem, quæ ſe Deo conſecraverit, ſimiliter & monachum, non licere nuptialia jura contrahere. Quod ſi hoc inventi fuerint perpetrantes, excommunicentur. Confitentibus autem decrevimus, ut habeat autoritatem ejuſdem loci Epiſcopus humanitatem miſericordiamque largiri.*

VIII. De vidua quæ ſuſcepto velo poſtea nubit.

De muliere, quæ poſt mortem viri ſui velata fuerit aliquantum temporis, & poſtea virum accipit, in epiſtola Siricii Papæ ad Epiſcopum Himerium Tarraconenſem directa cap. V. ita continetur: *De his vero qui acta pœnitentia, tanquam canes ac ſues ad vomitus priſtinos & volutabra redeuntes, & militiæ cingulum, & ludicras voluptates & nova conjugia, & inlicitos denuo adpetiere concubitus &c.*

IX. Si ſanus vir leproſam duxerit uxorem.

Si ſanus vir leproſam duxerit uxorem, ut poſtmodum ei ſuperveniat lepra, poſtpoſita negligentia tales ſeparentur, ne concepti filii lepræ macula polluantur. Fas namque eſt, ut mundus ad mundam jungatur.

S. Siricii Papæ, ex epiſtola ad Geneſium Epiſcopum. Hera. XII. Si ſanus vir leproſam duxerit uxorem, &c. *ut in Stephani reſponſis. Ita codex Pithœanus, & S. Martini Turon. teſte Sirmondo ad hunc locum, nota MS. in libri margine.*

Digitized by Google

X. De eo qui neſciens a quo ſit ordinatus, Miſſas fecit, & baptizavit, tum poſtea dimiſſo officio uxorem duxit.

De illo presbytero, qui dicit ſe neſcire qui eum benedixit, & tamen aliquantum temporis Miſſas fecit, & baptizavit: poſtea autem ipſum officium dimittens uxorem duxit. Hunc vero presbyterum quis ambigat omnino culpabilem, qui ſacrilego auſu quod ſibi collatum ignorabat uti minime debuit? Pro quo omnimodo abjiciendus eſt, & in monaſterium mittendus: ut illic ſub digna pœnitentia ſuam lugendo finiat vitam. Infantes vero illi, quos baptizavit, ſi in nomine ſanctæ Trinitatis ſunt baptizati, omnimodo probantur baptizati, pro eo quod & laïcis, ſi neceſſitas urget, ut non illi qui baptizandi ſunt in æternum pereant, licentia data eſt in hoc ſuccurrere, &c.

In epiſtola Siricii Papæ ad Geneſium Epiſcopum. Hera XIII. Preſbyter qui dicit ſe neſcire ſi epiſcopus fuit, qui eum ordinavit, & aliquanto tempore Miſſas fecit: & poſtea dimiſſo officio uxorem duxit, hunc pſeudopreſbyterum quis ambigat eſſe deteſtabilem? pro quo omnimodo abjiciendus eſt, & in monaſterio ad pœnitentiam omni tempore vitæ ſuæ retrudendus. *Codex Turon. in collectione canonum.*

XI. De preſbytero, qui cum deeſſet aqua, periclitantem infantem vino baptizavit.

Si in vino quis, propterea quod aquam non inveniebat, omnino periclitantem infantem vino baptizavit: nulla ei exinde adſcribitur culpa. Infantes ſic permaneant in eo baptiſmo. Nam ſi aqua adfuit præſens, ille preſbyter excommunicetur, & pœnitentiæ ſubmittatur, quia contra canonum ſententiam agere præſumpſit.

S. Siricii Papæ, Hera XIIII. Preſbyter, qui in vino baptizat, pro maxima neceſſitate, ut æger non periclitetur, pro tali re nulla ei culpa adſcribatur. Si vero aqua aderat, & neceſſitas talis non urgebat, hic communione privetur, & pœnitentiæ ſubmittatur. Infans vero ille, ſi in ſanctâ Trinitate baptizatus eſt, in eo baptiſmo permaneat. *Ita collectio S. Martini Turon. & Cod. Herouvallian. tit. XXIII. de Baptiſmo.*

Collectio antiqua titulorum LXXVI. in codice Pithœano, tit. XXIII. de Baptiſmo.

In epiſtola S. Siricii Papæ, Hera XIII. Preſbyter qui in vino baptizat, pro maxima neceſſitate. &c *ut ſupra.*

Alia collectio canonum, licet auctorem nullum afferat, canonem tamen profert hujuſmodi, cum eo lemmate.

Quod pro neceſſitate in quolibet liquore baptizari poſſit.

Si quis in vino pro neceſſitate baptizat, ut æger non periclitetur, pro tali re nulla ei adſcribatur culpa. Sed vere ille qui in ſancta Trinitate baptizatus eſt, in eo baptiſmo permaneat. Similiter qui

Digitized by Google

in qualicumque liquore.

Ruſſum alia collectio MS. x. partium.

In epiſtola ſancti Siricii Papæ c. XIII. Qui in vino pro maxima neceſſitate baptizat, ut æger non periclitetur, pro tali re nulla ei adſcribitur culpa. Si, vero aqua aderat, & neceſſitas talis non urgebat, hic communicatione privetur, & pœnitentiæ ſubmittatur Homo vero ille ſi in ſancta Trinitate baptizatus eſt, in eo baptiſmo permaneat.

XII. An liceat aqua concha vel manibus infuſa baptizare.

Si licet per neceſſitatem cum concha, aut cum manibus, infanti in infirmitate poſito aquam ſuper caput fundere & ſic baptizare. Hoc baptiſma, ſi in nomine ſanctæ Trinitatis peractum fuerit, firmiter permanebit: præſertim cum & neceſſitas expoſcit, ut ille qui ægritudine detentus eſt, hoc modo renatus particeps Dei regni efficiatur.

Hera XV. ſi infantem in periculo conſtitutum, pro maxima neceſſitate, cum vaſe, aut cum manibus aqua in nomine ſanctæ Trinitatis baptizaverit, firmiter permanebit: præſertim cum neceſſitas hoc expoſcit. *Sic codex Pithœanus, Turon. & Herouval.*

XIII. De presbytero, qui baptizavit neſciens ſymbolum, nec orationem dominicam, nec pſalmos, & an ipſe ordinatus eſſet.

De illo preſbytero, qui baptizavit, tamen nec ſymbolum, nec orationem dominicam, nec pſalmos tenet, nec ſcit ſi epiſcopus eum benedixit. Hic primum omnium dignitatem, qua illicita uti præſumpſit, amittens, ſub diſtricta pœnitentia, & in monaſterium mittatur, & omnibus diebus vitæ ſuæ plangens quod incongrue egit, degat vita monaſtica Infantes vero, quos baptizavit, ſi in nomine ſanctæ Trinitatis baptizati ſunt, in hoc baptiſmo permaneant.

De preſbytero qui ignorat orationem dominicam. Hera XVI. Preſbyter qui orationem dominicam non tenet, nec ſymbolum, neque pſalmos, nec ſcit ſi epiſcopus fuit qui eum benedixit: hic primum omnium dignitatem, quam illicite præſumpſit, amittat: & ſub diſtricta pœnitentia omni tempore vitæ ſuæ in monaſterio degat. Infantes vero quos in ſancta Trinitate baptizavit, baptizati permaneant. *Sic Pithœanus codex, Turon. & Herouval.*

XIV. De presbytero, qui baptiſmi formulæ quædam adjecit, & neſcit utrum epiſcopus fuerit qui eum ordinavit.

De illo preſbytero, qui baptizavit iſto modo ſic ruſtice: In nomine Patris mergo, & Filii mergo, & Spiritus ſancti mergo: & ipſe preſbyter neſcit ſi epiſcopus fuit qui eum benedixit. Hic qui ordinationem ſuam ignorat, omnino abjiciendus eſt, & ſub arcta pœnitentia in monaſterio mittendus, ut omnibus

Hera XVII. Qui vero ita baptizant, ut dicant, In nomine Patris mergo, in nomine Filii mergo, & Spiritus ſancti mergo: hi qui ita ſunt baptizati, ac ſi ruſtice, tamen in nomine ſanctæ Trinitatis, baptizati ſunt. *Sic codices tres prælaudati.*

Digitized by Google

diebus vitæ ſuæ in luctu & fletu ſub monaſtico habitu converſetur. Infantes vero illi, quos baptizavit, licet ruſtice, quia in nomine ſanctæ Trinitatis ſunt baptizati, in eo permaneant baptiſmo.

XV. *De epiſcopis accuſatis & condemnatis.*

De epiſcopo accuſato, in Concilio Antiocheno cap. xv. ita continetur: *Si quis epiſcopus de certis criminibus accuſatus condemnetur ab omnibus epiſcopis ejuſdem provinciæ, cunctique conſonanter eandem contra eum formam decreti protulerint, hunc apud alios nullo modo judicari, ſed firmam concordantium epiſcoporum provinciæ manere ſententiam.*

XVI. *De presbyteris & diaconis accuſatis.*

De preſbyteris vel diaconibus accuſatis, in Concilio Carthaginenſe cap. xx. ita continetur: *Si autem presbyteri aut diaconi fuerint accuſati, adjuncto ſibi ex vicinis locis cum proprio epiſcopo legitimo numero collegarum, quos ab eodem accuſati petierint, id eſt, una ſecum in presbyteri nomine* vi. *in diaconi* iii. *ipſorum cauſam diſcutiant, &c.*

XVII. *De presbytero, cujus crimen, quod ante ordinationem admiſerat, innotuit.*

De preſbytero, qui in culpam criminalem incidit, & peccatum ejus publicatum eſt, in Concilio Neocæſarienſe cap. ix. ita continetur: *Presbyter ſi præoccupatus corporali peccato provehatur, & confeſſus fuerit de ſe quod ante ordinationem deliquerit, oblata non conſecret, manens in reliquis officiis propter ſtudium bonum. &c.*

XVIII. *De coma clericis aut monachis non laxanda.*

Ut nullus clericus, aut monachus, comam laxare præſumat, aut anathema ſit.

XIX. *De femina, quæ alteri nupſerat, cum ejus vir in aliena provincia falſo mortuus putaretur.*

De ſeparata a marito, ſi vir ejus in aliena provincia vivere putabatur, in epiſtola beati Leonis Papæ directa ad Nicetam Aquileïenſem Epiſcopum ita continetur: *Cum enim per bellicam cladem & per graviſſimos hoſtilitatis incurſus, ita*

Digitized by Google

quædam dicatis diviſa eſſe conjugia, ut abductis in captivitatem viri feminæ eorum remanſerint deſtitutæ, quæ viros proprios aut interemptos putarent, aut nunquam a dominatione crederent liberandos, & in aliorum conjugium ſolitudine cogente tranſierint. &c.

Expliciunt quæ domnus Papa Stephanus in Cariſiaco villa Brittaniaco monaſterio, ad interrogata dedit reſponſa.

IV.

Jam ut indicata fraus certius detegatur, juvat ab eo capitulo conjecturam auſpicari, quod eſt ex iis quorum auctoritatem infringimus, ordine poſtremum, hoc eſt, decimum octavum. Enimvero cum neque iſtud reſponſi formam præ ſe ferat, quo quæſtioni poſitæ ſatisfiat: nec præfixus ei titulus, qui eſt hujuſmodi, *de coma clericis aut monachis non laxanda*, ullam habeat dubiæ & controverſæ rei, aut, ſi lubet, interrogati ſimilitudinem: ſummarium quippe reipſa eſt, & ἐπιτομὴ quædam: Quis non ſtatim intelligat ſtultitia obcœcatum hominem, quiſquis artifex ſceleris fuit, ſeipſum ſtolide prodidiſſe, qui caput iſtud non indutum prius reſponſi forma reſponſis intexuerit? Appoſitus enim huic capitum συλλογῇ titulus admonet, contineri ea aliud nihil, præter *Reſponſa quæ domnus Papa Stephanus, cum in Francia eſſet, dedit ad varia conſulta, de quibus fuerat interrogatus:* vel, quemadmodum in ejuſdem codicis calce legitur, *ad interrogata.* Quorum cum ſimile nihil iſtud habeat, quod nunc ad trutinam vocatur, potuitne alieno magis loco, quam iſto, interſeri? aut jamne poſſit illuſtrius interpolatæ hujus collectionis indicium deſiderari vel requiri?

Hæc, inquam, hominis fraus cum vel hac ſaltem

Digitized by Google

parte manifeſte conſtricta convictaque teneatur, an non ſatis firmam haud abſimilis doli in reliquo corpore ſuſpicionem affert? An immerito mendax vel ſemel, ſemper mendax præſumitur? Aut vero temere auguramur, non hunc fuiſſe tantopere de clericorum coma ſolicitum, ut de hac componenda ſatageret, in hoc acquieſceret, huic uni rei vel alieno loco & contra fas ſubdito canone proſpectum vellet? Alio profecto ſpectabat, aliud animo conſilium agitabat: quod ut ille aſtutius abderet ac diſſimularet, alia aliis in locis ejuſdem conflaturæ decreta inſerüit, quorum ſimilitudine veſtitum illud & adornatum, quod de baptiſmo in vino eſt, cujus potiſſimum cauſa fraudem hanc omnem moliebatur, latenter obtruderet.

Eandem non jam occulte, ſed aperte ſapiunt adulterationem, ſecundum, tertium, & quartum: quæ nec legitimam reſponſionis formam obtinent, de qua mox iterum planius dicturi ſumus: & præpoſtero interjecta loco primum & quintum, quæ eſſe inter ſe conjuncta argumenti ſimilitudine oportuit, diſtrahunt invicem perperam ac divellunt.

Sex deinde reliqua a nono ad decimum quartum, quæ ſunt de baptiſmo omnia, præter nonum, in gemino alio codice, id quod eſt adnotatu dignum, eodem plane ordine, numeris modo pro ratione ac ſerie collectionis illius immutatis, Siricio Papæ tribuuntur: ita ſubinde ſingulorum ac præſertim undecimi dictione variata, quod & in pleriſque canonum collectionibus uſuvenit, ut & pro exſcribentium ingenio arbitrioque addita vel detracta nonnulla appa-

Digitized by Google

quædam dicatis diviſa eſſe conjugia, ut abductis in captivitatem viri feminæ eorum remanſerint deſtitutæ, quæ viros proprios aut interemptos putarent, aut nunquam a dominatione crederent liberandos, & in aliorum conjugium ſolitudine cogente tranſierint. &c.

Expliciunt quæ domnus Papa Stephanus in Cariſiaco villa Brittaniaco monaſterio, ad interrogata dedit reſponſa.

IV.

Jam ut indicata fraus certius detegatur, juvat ab eo capitulo conjecturam auſpicari, quod eſt ex iis quorum auctoritatem infringimus, ordine poſtremum, hoc eſt, decimum octavum. Enimvero cum neque iſtud reſponſi formam præ ſe ferat, quo quæſtioni poſitæ ſatisfiat: nec præfixus ei titulus, qui eſt hujuſmodi, *de coma clericis aut monachis non laxanda*, ullam habeat dubiæ & controverſæ rei, aut, ſi lubet, interrogati ſimilitudinem: ſummarium quippe reipſa eſt, & ἐπιτομὴ quædam: Quis non ſtatim intelligat ſtultitia obcæcatum hominem, quiſquis artifex ſceleris fuit, ſeipſum ſtolide prodidiſſe, qui caput iſtud non indutum prius reſponſi forma reſponſis intexuerit? Appoſitus enim huic capitum συλλογῇ titulus admonet, contineri ea aliud nihil, præter *Reſponſa quæ domnus Papa Stephanus, cum in Francia eſſet, dedit ad varia conſulta, de quibus fuerat interrogatus:* vel, quemadmodum in ejuſdem codicis calce legitur, *ad interrogata*. Quorum cum ſimile nihil iſtud habeat, quod nunc ad trutinam vocatur, potuitne alieno magis loco, quam iſto, interſeri? aut jamne poſſit illuſtrius interpolatæ hujus collectionis indicium deſiderari vel requiri?

Hæc, inquam, hominis fraus cum vel hac ſaltem

Digitized by Google

parte manifeſte conſtricta convictaque teneatur, an non ſatis firmam haud abſimilis doli in reliquo corpore ſuſpicionem affert? An immerito mendax vel ſemel, ſemper mendax præſumitur? Aut vero temere auguramur, non hunc fuiſſe tantopere de clericorum coma ſolicitum, ut de hac componenda ſatageret, in hoc acquieſceret, huic uni rei vel alieno loco & contra fas ſubdito canone proſpectum vellet? Alio profecto ſpectabat, aliud animo conſilium agitabat: quod ut ille aſtutius abderet ac diſſimularet, alia aliis in locis ejuſdem conflaturæ decreta inſerüit, quorum ſimilitudine veſtitum illud & adornatum, quod de baptiſmo in vino eſt, cujus potiſſimum cauſa fraudem hanc omnem moliebatur, latenter obtruderet.

Eandem non jam occulte, ſed aperte ſapiunt adulterationem, ſecundum, tertium, & quartum: quæ nec legitimam reſponſionis formam obtinent, de qua mox iterum planius dicturi ſumus: & præpoſtero interjecta loco primum & quintum, quæ eſſe inter ſe conjuncta argumenti ſimilitudine oportuit, diſtrahunt invicem perperam ac divellunt.

Sex deinde reliqua a nono ad decimum quartum, quæ ſunt de baptiſmo omnia, præter nonum, in gemino alio codice, id quod eſt adnotatu dignum, eodem plane ordine, numeris modo pro ratione ac ſerie collectionis illius immutatis, Siricio Papæ tribuuntur: ita ſubinde ſingulorum ac præſertim undecimi dictione variata, quod & in pleriſque canonum collectionibus uſuvenit, ut & pro exſcribentium ingenio arbitrioque addita vel detracta nonnulla appa-

Digitized by Google

reat : & ex uno tamen exemplo omnia effiɔta eſſe, & ex uno fonte hauſta, minime obſcuris deprehendatur indiciis. Neutri tamen Pontifici adſcribendum quod utrique tribuitur, ſpero mox futurum ut vel cœco, quod aïunt, appareat.

At quam debilis interim, & quam flacceſcens, nec Pontificio ore digna undecimi ipſius capituli ſententia eſt, vel ea parte qua baptizanti in vino preſbytero pœna ſtatuitur? Nam quæ illius ſtatuendæ cauſa tandem affertur? Accipite, canonici juris periti. *Quod contra canonum ſententiam agere præſumpſit:* At proferri canones ante hoc tempus qui denique ex toto canonum corpore de hoc argumento poſſunt? nulli enimvero ſunt. Senſere omni ævo Patres, perſpicuum adeo Chriſti præceptum illuſtrare novi canonis luce ſi conarentur, ſe perinde facturos quaſi ſi quis ſtudeat clariſſimo ſoli mortale lumen inferre: atque, ut eſt in parœmia vetere, ἡλίῳ τὸ φῶς δανείζειν. Mitto igitur quam ſit hoc imperite confictum, nec ſatis caute. Hoc unum dico, frigide in hoc negotio canones appellari, vel ſi ulli exſtarent, ubi Chriſti præcipientis imperium allegari fas & æquum eſt: levius quiddam eſſe ad ſententiam canonum neſcio quam provocare, ubi totius Eccleſiæ conſenſus adeſt, tot retro ſæculorum corrobotatus uſu: audax eſſe facinus novæ legi condendæ neceſſitatem obtendere, ubi vicarii cujuſcumque liquoris, qui vel tum in vicem ſuccedat aquæ, ſive tolerandi ſive probandi, ne leviſſimam quidem mentionem aut omnino ſuſpicionem antiquitas injicit.

Jam quanta deinde arte confinxit architectus hujus

Digitized by Google

jus doli, improbuſque malleator adulterinæ monetæ, alia capitula de baptiſmo quatuor, in quibus impune ac tuto aſſeveraret ratum eſſe baptiſmum oportere : ut vel iſta, vel ſimilis dicendi formula, qua tum fere abutitur, *Infantes in eo baptiſmo permaneant*, & in quintum pariter occulte irreperet, quod eſt de baptiſmo vinario : nec tum primum aut ſemel novitate ſua legentium oculos animoſque percelleret?

V.

Sed incaſſum petita longius argumenta quærimus, cum hæc capitula, quibus nigrum theta præfigimus, nec Siricii Pontificis, nec Stephani eſſe poſſint. Non Stephani certe. Quid ita? Quod ab ea videlicet reſpondendi forma normaque abhorreant, ad quam cetera concinnat & componit ſumma cum cura & diligentia. Nam in his pro more fere illius ævi nihil recenter cudere Marte ſuo, ut aiunt, videri vult: ſed quidquid affert, id ex vetuſtis repetere Conciliorum decretis, judicatiſque Pontificum : ad quæ ille quidem ita conſtanter in ſingulis provocat, quæ genuina cenſemus, ut hæc ab eadem dicendi formula, quæ hoc indicet, ordiatur. *In epiſtola Leonis Papæ*, inquit in primo, *ita continetur*. In quinto deinde, *In epiſtola domni Innocentii Papæ continetur* : atque ita in ſeptem aliis, quæ ſincera arbitramur ac vera. Horum igitur cum nihil habeant ſimile reliqua, ſed a Stephani more ac genere dicendi ſine cauſa deſciſcant, pro fucatis ac ſimulatis haberi ea neceſſe eſt a κριτικωτάτοις harum rerum arbitris ac judicibus.

Digitized by Google

Omnino ſimili forma legere eſt Zachariæ Papæ reſponſa ſeptem ac viginti, ante annos ſeptem, hoc eſt, anno DCCXLVII. ad Pippinum Majorem Domus, itemque ad Epiſcopos, Abbates & Proceres Francorum, data. Quorum plane nullum eſt, quod non ſit ſimiliter antecedentis ſynodi alicujus, aut Pontificis auctoritate nixum, cum hac ſolenni præfatione, *ita continetur*, *ita ſcriptum eſt*, *&c.* Quin & illud quod illic eſt ordine primum ac viceſimum, idem omnino eſt cum eo quod nunc ſextum Stephano imputatur. Adde jam & Nicolai Papæ reſponſa ad conſulta Bulgarorum: quæ cum ſint omnino ſex ſupra centum, vix unum eorum pariter alterumve reperias, quod non antecedentium Patrum, vel ſacrarum litterarum auctoritate ac teſtimonio muniatur.

Sed cum deeſſent videlicet ſimilia Patrum exempla vel dicta, quibus hic noſter doli fabricator, quaſi deſtina quadam ac fulcimento, opus ſuſtentaret: & adverſantem alioqui ſibi Chriſtum Dominum, ut diximus, in ſacris litteris idem intelligeret: utroque argumenti genere caute ſuperſedendum duxit, atque ab uſitata potius reſponſorum ceterorum forma, tum in iſto undecimo, tum ut fraus magis lateret, in reliquis quoque, quæ ſunt ejuſdem artificii, deſciſcere.

Quin enimvero ad faciendam pariter reſponſo, vel decreto potius quarto, fidem, ſive Pontificem Romanum Deuſdedit auctorem laudabat & adſtipulatorem ejus oraculi: cum exſtet illius plane par in ſimili argumento ſententia, quanquam ex adulterina Iſidori merce, parte ſecunda Decreti, cauſa XXX.

Digitized by Google

quæſtione I. circa annum DCXIV. Sive edictum illud quod Gregorii Magni nomine vulgatum eſt, in calce ipſius Regiſtri, ubi e capitulis ſeptemdecim concinnatum his verbis quartum occurrit: *Si quis commatrem ſpiritualem duxerit in conjugium, anathema ſit.* Sive illud demum, quod ſincerum ac genuinum eſt ea de re Zachariæ Pontificis capitulum, an. DCCXLIII. editum: *Ut presbyteram, diaconam.... vel etiam ſpiritualem commatrem, nullus ſibi præſumat nefario conjugio copulare.... Si autem qui ſic conjuncti ſunt admoniti declinaverint, & ab alterutro fuerint diviſi, pœnitentiæ ſubmittuntur, ut ſacerdos loci providerit.*

Quin & duodecimum eleganti admodum teſtimonio Cypriani firmabat, ex epiſtola LXXV. ad Magnum: quo vetuſtas illius moris, cui patrocinatur, hoc eſt, tradendi ex aquæ infuſione baptiſmatis, egregie ſtabilitur?

Quin & decimum octavum auctoritate Concilii Carthaginienſis IV. communivit, cujus hic canon XLIV. refertur, anno CCCXCVIII. ſancitus, ut vulgo creditur: *Clericus nec comam nutriat, nec barbam radat?* Aut canone certe viceſimo Concilii Agathenſis, anno DVI? An hæc omnia neſciſſe, an nihil omnino ſciſſe Stephanus exiſtimandus eſt?

Quamobrem cum ſit tam diſcrepans ac diverſus in his reſpondendi modus, atque in novem iſtis, quæ ſincera agnoſcimus, ſecernimuſque a reliquis: vix ut priora illa pro reſponſis habenda ſint: quis non ſtatim intelligat non ejuſdem eſſe parentis utrumque partum? Habent iſta enimvero novem legitimæ reſponſionis formam: reliqua fere omnia decreti potius

Digitized by Google

ſimplicis ac ſtatuti, cujuſmodi in Conciliis ſancita leguntur.

Jam vero quæ Stephano ſuppoſita exiſtimamus, eadem Siricio ipſi quoque pari jure abjudicanda cenſemus: propterea quia ſi Stephani ſunt, cujus quidem nomen codex unus præfert, Siricii ſimul eſſe non poſſunt; quod ille Siricium haud dubie teſtem citaret, propugnatoremque ſuæ ſententiæ. Nam ſi reſponſione octava, quæ legitima eſt, Siricium ipſum appellare teſtem Stephano licuit ac libuit: quis exiſtimet moleſtum ei & grave fuiſſe futurum, eundem in undecima quoque, quæ nunc potiſſimum venit in controverſiam, allegare ſuæ reſponſionis ſuffragatorem, ſi in eadem decidenda quæſtione totidem fere verbis facem is olim ſibi prætuliſſet? An & iſtud quoque Stephano latuit jampridem a Siricio anteoccupatum? Deinde & Geneſius ille, ad quem Siricii inſcripta fertur epiſtola, quis fuerit aut cujus ſedis antiſtes, latet: & conficta haud dubie ex argumento appellatio eſt, ἀπὸ τῆς γενέσεως, a nativitate ſecunda, quæ baptiſmo fit. Atqui cum quatuor exſtent omnino Siricii epiſtolæ, locum ſingulæ ſedemque antiſtitum, quo ſunt tranſmiſſæ, diligenter notant. Cur ergo Geneſii unius diſſimulata ſedes, ac ſilentio obruta, niſi quod nulla exſtitit: cautuſque nunc ſaltem ac providus fuit, quiſquis hunc ſtruxit dolum, ne ſedem ei forte, quæ foret alterius, arrogaret: cum alias haud ita aſtute reliquam fraudem texerit, ut detegi ea certo non poſſit?

Digitized by Google

VI.

Otioſi itaque hominis alicujus, ut leviſſime dicam, totum hoc figmentum eſt: qui ut majorem fraudi ſuæ adſtrueret fidem, atque ut fabulæ vires & colorem adderet, non unicum hunc, ſed plures una opera confinxit de baptiſmo canones, alioſque ejuſdem officinæ: ut inter iſtos illum quoque, quo baptiſmus in vino probatur, callidius ſolertiuſque, ut quidem rebatur ille, ſubjiceret. Adſcripſit idem deinde duobus Pontificibus, id quod vel ab uno ſanciri nefas fuit. Sed ita adſcripſit, nullam ut prioris Pontificis mentionem poſterior faceret, contra omnium morem, in primiſque Stephani ipſius, in ea parte quæ potiſſima eſt hujus ſeriei: a quo tamen ipſum more diſcedere, in re præſertim tam gravi, ſi quis alius idem edixiſſet, id quod latere Stephano nec decuit omnino, nec potuiſſe arbitror, minime ſane oportuit.

Accedit quod in quocumque liquore baptizari poſſe qui unquam cenſuere, ſemper ſunt pro hæreticis habiti: ut Armeni olim, (nam Lutherum ac Bezam, ſimileſque heterodoxos nihil moror, qui ubi ſemel defectionis ſigna ſuſtulerunt, nihil intentatum deinde, nihil inauſum reliquere:) Armeni inquam, quorum *viceſimus primus error eſt, quod varie baptizant, quidam in aqua, quidam in vino, quidam in lacte*, inquit Thomas Valdenſis, libro II. cap. CXIV ex Guidone Carmelita, de erroribus Armeniorum.

Denique tam irritum, ſi vinum aquæ ſubſtituatur, baptiſmum fore omnis ſchola cenſet, quam

Digitized by Google

euchariſtiam haud rite peragi, ſi in vini locum aqua ſubrogetur: quod quidem feciſſe olim Ὑδροπαραστάτας, ſive Aquarios, dum prodit antiquitas, exſecratur.

Hæc etſi forte ſingula a tricoſis & contentioſis hominibus eludi aliqua arte poſſunt, vix tamen nullam fidem habebunt univerſa: & apud lectorem cordatum ſatis erunt, opinor, ut intelligat, tum ab imperito aliquo conſarcinatore, nec ſatis provido, aſſutam hanc infeliciter laciniam Stephani reſponſis: tum ab eodem pari arte atque fallacia Siricio quoque ipſi attributam, ſub Gratiani Monachi tempora: cui fuere hi canones ſuppoſititii ob eam cauſam incomperti: nam & qui eos exhibent vetuſtiſſimi codices manu exarati, ætatem eam adeo non antecedunt, ut vix aſſequantur.

Digitized by Google

DE BAPTISMO
IN NOMINE
CHRISTI.

SED enimvero acrior de baptiſmi forma quam de materia, inter Theologos contentio, majus ſententiarum divortium eſt: quæ ut controverſia pariter dirimatur, nunc tertium poſtulat ac poſtremum curſus noſtri ſpatium.

Dedit huic ſcholæ diſcidio locum in primis Nicolai I. reſponſum ad conſulta Bulgarorum, cap. CIV. quod ii præpoſtere interpretati ſunt, qui prius & in quibuſdam explanandis, ex Actis Apoſtolorum, Ambroſioque ſententiis, quæ eodem ſpectant, pariter aberrarunt. Eſt illud autem ejuſmodi in collectione Conciliorum, ad annum DCCCLVIII.

A quodam Judæo, neſcitis utrum Chriſtiano an Pagano, multos in patria veſtra baptizatos aſſeritis, & quid de his ſit agendum conſulitis. Hi profecto, ſi in nomine ſanctæ Trinitatis, vel tantum in nomine Chriſti, ſicut in Actis Apoſtolorum legimus, baptizati ſunt, (unum quippe idemque eſt, ut ſanctus exponit Ambroſius,) conſtat eos non eſſe denuo baptizandos. Sed primum

Digitized by Google

utrum Chriſtianus, an Paganus, ipſe Judæus exſtiterit; vel ſi poſtmodum factus fuerit Chriſtianus, inveſtigandum eſt: Quamvis non prætereundum eſſe credamus, quid beatus de baptiſmo dicat Auguſtinus. Jam ſatis, inquit, oſtendimus, ad baptiſmum qui verbis evangelicis conſecratur, non pertinere cujuſquam vel dantis vel accipientis errorem, ſive de Patre, ſive de Filio, ſive de Spiritu ſancto aliter ſentiat, quam doctrina cœleſtis inſinuat.

I.

Hoc Pontificiæ vocis oraculum in eam partem accepere nonnulli, ut ratum eo ac legitimum declarari baptiſmum putarent, qui non evangelicis modo verbis, ut ſolenne eſt, ſed ſub hac quoque verborum formula conferretur, Ego te baptizo in nomine Chriſti. Ita ab Apoſtolis factitatum aïunt, Luca teſte in Actis: ita & Ambroſium docuiſſe, libro primo de Spiritu ſancto, capite tertio. Iſto igitur tanquam tergemino ariete convelli poſſe exiſtimant ac labefactari receptam totius fere ſcholæ, atque adeo Eccleſiæ conſpirante conſenſu ſententiam, quæ ſic deſignatam hujus ſacramenti adminiſtrandi formam a Chriſto Domino docet; ut baptiſmum eſſe omnem irritum oporteat, qui ſacroſanctæ Trinitatis invocatione caruerit.

Quin etiam uſque eo aliqui proceſſere, ut quod Apoſtolos feciſſe, ut plerique fatentur, non omnino indubium eſt: ut nos oſtenſuri ſumus, falſum: id etiam nunc ſine ulla dubitatione licere affirmarint. Expuncta hæc quidem ſententia eſt Pii V. juſſu ex

Caïetani

Digitized by Google

Caïetani commentariis, editione Romana altera: quis neſcit? At eadem in Hadriani VI. operibus perſeverat: quæ quidem ab illo dudum antea, cum adhuc privatus eſſet, exarata ſunt: typis deinde Romæ edita, cum Pontificatum gereret, ipſo præſente ac ſpectante, anno MDXXII.

Viderint id ii ſane quorum intereſt. Aſſentiri nos interim nulla ratione aut vi huic opinioni poſſumus: aut licuiſſe aliquando nimirum, aut etiamnum licere extra *regulam Chriſti Salvatoris imperio conſtitutam*, ut Fulgentius loquitur, hoc eſt, *in nomine Patris & Filii & Spiritus ſancti, qui crediderint baptizari*. Nam quemadmodum *lex tinguendi impoſita eſt*, inquit Tertullianus, ſic *forma præſcripta*: a qua qui diſceſſerit, & gravi ſe adſtringat ſcelere, & operam ludat.

Fulg. in frag. lib. x. contra Fabian.

Tertull. lib. de Bapt. cap. XIII.

Unam enimvero eſſe tum Lucæ in Actis, tum vero Ambroſii, ac Nicolai mentem ultro damus: reprehenſionem tamen novitatis adeo non extimeſcimus: aut, quia nunc primum aliam horum trium eſſe ſententiam, quam quæ ſit hactenus exiſtimata, ſtatuimus, eam ob rem veremur, ne quis criminetur videri nos, quod aïunt, cornicum oculos velle configere: ut nos etiamnum ſpes quædam obtentet, id hominibus iis perſuaſum iri, qui nec opinioſi ſint, nec præjudicatæ ſententiæ nimis tenaces.

II.

Juvat adeo capere ab Actis diſputandi exordium; hoc eſt, rem omnem a capite arceſſere, ac Lucam producere primum in ſcenam. Baptizati, quotquot apud ipſum leguntur, inquis, in nomine Domini

Digitized by Google

JESU baptizati perhibentur.

Act. III. 38. *Baptizetur unuſquiſque veſtrum in nomine* JESU *Chriſti, in remiſſionem peccatorum veſtrorum, & accipietis donum Spiritus ſancti.*

Act. VIII. 12. *In nomine* JESU *Chriſti baptizabantur viri ac mulieres.*

Act. VIII. 16. *Nondum enim* Spiritus ſanctus *in quenquam illorum venerat, ſed baptizati tantum erant in nomine Domini* JESU.

Act. X. 48. *Et juſſit eos baptizari in nomine Domini* JESU *Chriſti.*

Act. XIX. 5. *His auditis, baptizati ſunt in nomine Domini* JESU.

Atqui baptizatos in nomine JESU intelligi eos neceſſe eſt, qui baptizati ſunt, poſtquam invocarunt & confeſſi ſunt nomen Domini JESU. Dirimenda nimirum ac diſtrahenda in partes duas ſimplex oratio eſt, in hunc fere modum ac ſenſum. Act. III. 38. Invocet unuſquiſque veſtrum nomen Domini JESU, & baptizetur. Act. VIII. 12. Invocabant viri & mulieres nomen JESU Chriſti, & baptizabantur. Act. VIII. 16. Invocarant illi quidem nomen Domini JESU, ſed baptizati tantum erant. Act. X. 48. Et juſſit eos invocato nomine Domini JESU Chriſti, fidem ei obſtringere, & baptizari. Act. XIX. 5. Crediderunt Dominum JESUM eſſe Chriſtum, & baptizati ſunt. Ut his vocibus, *in nomine Domini Jeſu*, non baptiſmi formam, ſed baptizandorum fidem conſignatam intelligas, invocatumque ab iis id nomen ante lavacrum ſub antiſtitis manu.

Gravem deſideras interpretationis hujus auctorem

Digitized by Google

aç vindicem, cujus auctoritate robur ei ac pondus accedat? Quis Luca gravior, a quo videlicet ipſo hæc acta digeſta confectaque ſunt? Atqui eo prodente ſic Paulum compellavit Ananias: *Et nunc quid moraris? exſurge & baptizare, & ablue peccata tua, invocato nomine ipſius.* Quid iſtud autem erat aliud præcipere, quam ut confeſſus antea Chriſtum, invocatoque ultro nomine ipſius, baptiſmo ſe tingui curaret? Quæ res ubi geſta eſt, baptizatus ille in nomine Domini JESU rite intelligitur, hoc eſt, ut carmen idem ſæpius occinam, poſt confeſſionem ejus nominis. Hanc enim iis verbis ſubjectam eſſe ſententiam qui non agnoſcat, eum ipſo in limine impingere ac temere labi neceſſe eſt. *Act.* XXII. 16.

III.

Pudet hujus controverſiæ arbitros & judices grammaticos dare ac ſtatuere. Pudet, inquam, pigetque, cum Theologi audiamus, ad hos provocare. Atqui ſi hos nihilominus in conſilium vocemus, commemorabunt ii Chriſtum aliter in Evangelio, aliter Lucam in Actis locutum. Quid enimvero iſte? *baptizati ſunt*. Quid ille? *baptizantes eos*. Lucam illi ſuggerent vocabulo formæ paſſivæ uſum: quod utique verbi genus per ſe quid quiſque patiatur ac recipiat: oblique vero, atque ex adjectis ei verbo voculis, quibus idipſum de cauſis patiatur, id ſi fert oratio, indicat. Itaque & quid ſuſceperint ii, qui baptizati dicuntur; & quid iidem, quo tali munere ac præmio donarentur, veluti de ſuo conferrent, confeſſionem videlicet Chriſti nominis, comprehenſæ in Actis ſen-

Digitized by Google

Fulg. ep. XII. tentiæ produnt: quoniam prius elici neceſſe eſt confeſſionis officium, inquit Fulgentius, cui recte deinde miniſter ſancti baptiſmatis miniſtret effectum.

At verbum ejuſmodi quod agendi formam haberet, tum Chriſtus adhibuit, cum Apoſtolis baptizandi munus provinciamque detulit. Quorſum iſtud autem? Quod nempe vocabulo iſtius generis poteſtas agentis addicta eſt, atque adeo actio illius qui baptizat, ut per ſe planum eſt: quamobrem & conjunctis cum eo verbis ſimul forma præſcribitur, qua ſit illa rite actio obeunda: nimirum iſtis, *In nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti.* Quanquam neque his vocibus forma ſolum ſignificatur, quæ eſt ab antiſtite recitanda: ſed & confeſſio Trinitatis, quæ ſimul, imo & prius ab eo proxime redditur, qui tingui debet. Nam utrumque ex æquo ſignari tum nihil vetat, cum baptiſmus dicitur in nomine Trinitatis dari: ſecus, cum in nomine Chriſti tantum: tunc enim per ſe confeſſio modo indicatur illius, qui tinguitur. Quare cum in ſacris paginis *baptizare*, tum in Græcorum Euchologio, *baptizari*, ſubinde legere eſt in nomine Trinitatis: ut Trinitatis nomen, ſeu invocationem, æque ei qui abluitur, atque abluenti miniſtro competere intelligas: conjuncta tamen copulataque cum his vocibus, *in Chriſti nomine*, hæc vox, *baptizari*, occurret una dumtaxat: ut ad iſtius ſolum, qui ſalubri fonte abluitur, confeſſionem ac fidem, non ad abluentis præciſe formulam, confeſtim id loquendi genus per ſe referri ſentias oportere.

Uno omnia explicatius verbo complectar. *Bapti-*

zare in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti Chriſtus Dominus jubet. Quis ea potiſſimum tunc intelligitur verba prolaturus? is ipſe profecto, qui baptizandi munus obit. At baptizati alias dicuntur in Chriſti nomine. A quibus tandem nomen iſtud pronunciatum eſſe hæc ſignificat oratio? Ab iis ipſis, opinor, quos eadem oratio baptizatos in eo nomine indicat.

Non eſt enim profecto, non eſt humano conſilio, ſed nec mediocri ſapientiſſimi numinis cura proviſum, ut ſacer ſcriptor neminem baptizaſſe retulerit in nomine Domini JESU: ne quis temere induceret animum uſurpatam hanc fuiſſe ab hujus ſacramenti adminiſtro formam: ut Ferrando & Vigilio viſum, aliiſque numero pauciſſimis: baptizatos itaque maluit in eo nomine dicere, hoc eſt, poſt publicam ejus nominis confeſſionem ac fidem ablutos & mundatos.

Ferrand. ep. ad Anatol. Diac. cap. XIII. Vigil. Tapſit. lib. XII. de Trin. Et Bernardi nomine, epiſt. CCCXL.

Egregie autem illa ſe Lucæ in ſcribendo accuratio prodit in primis, cum eunuchum is ablutum a Philippo refert. *Et dum irent per viam*, inquit, *venerunt ad quandam aquam:* & ait eunuchus: *Ecce aqua: quid prohibet me baptizari? Dixit autem Philippus: Si credis ex toto corde, licet. Et reſpondens ait: Credo filium Dei eſſe Jeſum Chriſtum. Et juſſit ſtare currum. Et deſcenderunt uterque in aquam, Philippus & eunuchus: & baptizavit eum.* Hoc tantum. An is in nomine Chriſti ablutus? quis neget? Ambroſio præſertim, ut mox liquebit, affirmante. At hoc dicere Lucas prætermiſit. Conſulte enimvero hoc quidem loco, & valde caute: ne ſi hanc loquendi

Act. VIII. 36.

Digitized by Google

formulam, ſibi alias perquam familiarem, cum activæ ſignificationis voce connecteret, a miniſtro prolatam quiſpiam exiſtimaret.

IV.

Et ſunt qui diſpenſatione uſos pertendunt, cum baptiſmum in Chriſti nomine Apoſtoli impertirent: cujus diſpenſationis nec vola nec veſtigium, ut aïunt, in ſacris paginis, aut in veterum monumentis apparet, nec afferri omnino cauſa probabilis poteſt. An enim id Apoſtolis liceret, quod nec Chriſto ipſi licuit? Nam cum ſit ille primarius baptiſmi cujuſvis adminiſter, *Ipſe eſt* enim *qui baptizat*: nefas aliam a vicaria poteſtate formam adhiberi, quam quæ a ſuprema, ſi quidem adeſſet illa, uſurpari commode poſſet. Dicturumne unquam Chriſtum ipſum putas, Ego te baptizo in nomine Chriſti? Quo ille loquendi genere alium ſe a ſeipſo proderet, cum baptizatorem alium eſſe ab eo oporteat, cujus in nomine baptiſmum impertit. Diceret igitur, Ego te baptizo in nomine meo. At quantumvis non rapinam arbitratus ſit eſſe ſe æqualem Deo, hanc ſi nihilominus forma uteretur, nec ſe miniſtrum tantum eſſe ſacramenti oſtenderet, ut eſt reipſa, qua homo eſt: nec ſanctificationis primariam cauſam eſſe Trinitatem oſtenderet.

Alex. Alenſis, & alii.

Sed quid conjecturas ſequimur, cum luculenta exſtent divinæ vocis oracula, quæ ab ipſis quoque Apoſtolis ſub invocatione Trinitatis baptiſmum eſſe collatum, vel tacentibus nobis, clament ac prædicent? *Cum Paulus veniret Epheſum, & inveniret quoſ-*

Digitized by Google

dam diſcipulos, dixit ad eos: Si Spiritum ſanctum acce- Act. xix. 1.
piſtis credentes. At illi dixerunt ad eum: Sed neque, ſi Spiritus ſanctus eſt audivimus. Ille vero ait? In quo ergo baptizati eſtis? Si nec invocatum eſt ſcilicet primum a vobis, nec invocatum deinde ſuper vos Patris & Filii & Spiritus ſancti nomen. Utrumque ſi abfuit, in quo baptizati eſtis? *Qui dixerunt, In Joannis baptiſmate*: in quo nempe nec fides Trinitatis ab eo, qui ablui debet, exigitur, aut redditur: nec a miniſtro Trinitas invocatur. *His auditis, baptizati ſunt in nomine Domini* JESU: hoc eſt, credentes JESUM eſſe Chriſtum ac Filium Dei, atque adeo Trinitatis fidem profeſſi, demum abluti ſunt.

Fuit enimvero ſolenne illud omni ævo ſervatum, ut qui ſalutari lavacro tingendos ſe ſiſterent, fidem ſive ſymbolum rogarentur, quam deinde fidem ablutio obſignaret. Unde factum a Græcis Latiniſque Patribus huic ſacramento nomen, obſignatio fidei, σφραγὶς τῆς πίστεως. *Anulum quoque accipit tunc primum* Chriſtianus, *quo fidei pactionem interrogatus obſignat*, ut Tertullianus loquitur, libro de Pudicitia, capite nono.

Baſil. l. iii. adv. Eunom. pag. 48. & Tertull. lib. de Pœnit. c. vi.

Fidem autem in præſenti qualemcumque Trinitatis intelligo: hoc eſt, redditionem ſymboli eam, quæ baptiſmo præmittitur: at non eandem neceſſario omnis circa Trinitatem erroris expertem. *Integrum* enim nihilominus *ſacramentum eſt*, ut præclare Auguſtinus, *quamvis fides* SUB EISDEM VERBIS *aliud opinantis, quam catholica veritas docet, non eſſet integra, ſed fabuloſis falſitatibus inquinata.* Sive quantuſcumque ſit de Trinitate, ut præallatis ejuſ-

Aug. l. vii. de Bapt. contra Donat. cap. li. cum aliqua fide.

Aug. l. iii. de Bapt. contra Donat. cap. xv.

Aug. l. VII. *de Bapt. cap.* LIII.

dem Auguſtini verbis utar, vel dantis vel accipientis error. ***Nec dubito etiam illos habere baptiſmum, qui quamvis fallaciter id accipiant***, hoc eſt, eam animo fidem adulterantes, quam ore profitentur, ***in Eccleſia tamen accipiunt, vel ubi putatur eſſe Eccleſia ab iis in quorum ſocietate id accipitur: de quibus dictum eſt, Ex nobis exierunt.*** At fidem interim mos eſt ab eo poſci, qui ablui debet: quam hæc deinde idcirco abluentis verba excipiunt, in Miſſali Gallicano vetere, tit. XXV. OPUS AD BAPTIZANDUM, pag. 364. *Baptizo te* CREDENTEM *in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti.*

V.

Fecit hæc igitur confeſſionis hujus & baptiſmi copulatio conjunctioque mutua, ut non in Chriſti modo, verum etiam & in Trinitatis nomine baptizari, unum & idem exiſtimatum ſit, atque poſt confeſſionem utriuſlibet baptizari.

De priore certe eſt illa plana & aperta Joannis Damaſceni vox, libro quarto orthodoxæ fidei, cap. x. Τὸ οὖν εἰς Χριστὸν βαπτισθῆναι, δηλοῖ τὸ πιστεύοντας εἰς αὐτὸν βαπτίζεσθαι. ***In Chriſto igitur baptizari, ſignificat credentes in eum baptizari.***

Anno CCC-XIV.

De poſteriore autem quid apertius, quam quod Arelatenſis primi Concilii Patres habent, cap. VIII. ***Placuit***, inquiunt, ***ut ſi ad Eccleſiam aliquis ab hæreſi venerit, interrogent eum ſymbolum: & ſi perviderint eum in Patre & Filio & Spiritu ſancto eſſe baptizatum, manus ei tantum imponatur..... Quod ſi interrogatus non reſponderit hanc Trinitatem, baptizetur.***

Eandem

Digitized by Google

Eandem vero Arelatenſis ſecundæ ſynodi, ac primæ, ſententiam, totidemque expreſſam fuiſſe verbis, inferius conſtabit.

Viden interim non rogari quenquam, qui ab hæreſi veniat, quas voces inter abluendum ſacerdos ediderit: nam quis iſtud ab ruſtico jure poſcat? ſed num fuerit ipſe ſymboli fidem profeſſus. Quod ſi enimvero Trinitatem illic ſe credere præ ſe tulit, baptizatum hunc rite exiſtimari Patres voluere. Quid ita? Quod *in Patre & Filio & Spiritu ſancto baptizari* idem eſſe cenſerent, atque in confeſſione Trinitatis ablui: fidemque ſeu confeſſionem Trinitatis in miniſtro, qui tinctionem facit, conſimilem exſtitiſſe oportere, atque in eo qui recipit: quippe qui hanc miniſtro prius pro imperio officioque exigenti, ac voce quidem præeunti, reddiderit. *Ridicula penitus aſſertio*, inquit Hieronymus in Dialogo adverſus Luciferianos, *aliter de Deo ſentire baptizantem, & aliter baptizatum.*

An vero cum vel Ambroſium ſic perorantem audimus, libro de iis qui initiantur, cap. IV. *Tu in gratia baptizatus es in nomine Trinitatis. Confeſſus es Patrem, recordare quid feceris. Confeſſus es Filium, confeſſus es Spiritum ſanctum.* Vel Hilarium libro ſecundo de Trinitate: *Baptizare juſſit in nomine Patris & Filii & Spiritus ſancti, id eſt, in confeſſione & auctoris & unigeniti & doni.* An tum ullus, inquam, reliquus eſt ambigendi locus, quin perinde ſit in confeſſione Trinitatis, atque in nomine Trinitatis ablui? ſimilique cauſa unum atque idem eſſe in nomine Chriſti tingui, ac poſtquam in Chriſtum credideris, baptiſmo tingui?

H

Digitized by Google

VI.

Quid faciemus igitur eidem Ambroſio, inquies, cujus ſententiam penitus adverſari noſtræ hactenus exiſtimatum eſt? Quid facturus ſis, quiſquis es, rogas? Dabis operam ut & curioſius rimandos eſſe Patrum ſenſus vel hinc agnoſcas: & exemplo deinde noſtro Ambroſium omni erroris ſuſpicione liberes. Eo enimvero, ſi neſcis, omnis illius oratio recidit, quæ nunc venit in controverſiam, ut hæc duo edoceat: alterum, hunc eſſe in ſacris litteris loquendi morem, ut vel una Trinitatis appellata perſona, intelligi pariter reliquas oporteat: alterum, quod eſt ex primo conſequens, eos qui ſalubri lavacro tincti dicuntur, vel ſi Chriſtum modo ſunt ore confeſſi, totam nihilominus Trinitatem animo ac fide percepiſſe. Hæc illius orationis ſumma eſt, hæc ſententia: de qua ne quamlibet tenuis animo ſcrupulus reſideat, juvat ea illius verba repræſentare, quæ nonnihil habere viſa ſunt offenſionis ac ſalebrarum, iis videlicet, qui vel nodum, ut aïunt, in ſcirpo quærunt: vel Ambroſium proſpexere tantum, & a limine ſalutarunt.

Æthiops eunuchus Candacis reginæ baptizatus in Chriſto, hoc eſt, poſt confeſſionem Chriſti, ut vidimus, *plenum myſterium conſecutus eſt*, hoc eſt, evangelicæ legis baptiſmum, ea qua omnino oportuit fide ſeptum, communitum, inſtructum, vel Chriſti modo nomen confeſſus, obtinuit.

Et illi qui negaverunt ſe ſcire Spiritum ſanctum..... quia nec in Chriſti nomine, nec cum fide Spiritus ſancti

baptizati fuerant, in Joannis baptiſmate nec Chriſtum veniſſe confeſſi, ſed venturum tantum, nec de Spiritu ſancto edocti, *non potuerunt accipere baptiſmatis ſacramentum*, baptiſmum regenerationis. *Baptizati poſtea ſunt itaque in nomine Jeſu Chriſti*, Jeſum eſſe Chriſtum fatentes ac Filium Dei: *nec iteratum eſt in his baptiſma, ſed novatum.* Novum illis baptiſma tum primum datum eſt, non iteratum. *Unum enim baptiſma*, Chriſti videlicet, ſeu legis novæ.

Ubi autem non eſt plenum baptiſmatis ſacramentum, nec principium vel ſpecies aliqua baptiſmatis æſtimatur. Ubi non eſt Trinitatis plena confeſſio, cujus & invocatione baptiſmus deinde conſecretur, quod quidem utrumque Joannis baptiſmati defuit, (nam eo nunc tantum ſpectat:) nec principium nec ſpecies ibi baptiſmatis evangelici æſtimatur, quod & unum eſt, & confeſſione illa, atque invocatione, ſancitur & continetur.

Plenum autem eſt, hoc eſt, ſua inſtructum & ornatum fide, cujus præmium regeneratio & ſanctitatis adeptio eſt, *ſi Patrem & Filium Spiritumque fatearis. Si unum neges, totum ſubrues.* Si vel Filium exempli cauſa negas, tota peſſumdatur & corrumpitur fides. *Et quemadmodum ſi unum in ſermone comprehendas*, in ea confeſſione quæ baptiſmo præmittitur, *aut Patrem, aut Filium, aut Spiritum ſanctum: fide autem nec Patrem, nec Filium, nec Spiritum abneges, plenum eſt fidei ſacramentum*, fides baptiſmi integra eſt: *plenum ſacramentum, quantum ad illam plenitudinem quæ eſt ex fide. Unde dicit*, (verbis utor Alexandri Alenſis) *plenum eſſe fidei ſacramentum:*

Alex. Alenſis p. IV. qu. VIII. a. III. §. II.

non dicit, plenum eſt ſacramentum. Ita etiam, pergit Ambroſius, *quamvis & Patrem & Filium & Spiritum dicas, & aut Patris aut Filii aut Spiritus ſancti minuas poteſtatem*, id quod Ariani Eunomianique faciunt, *vacuum eſt omne myſterium*, vacuum ſua fide, & gratiæ proinde ſpiritalis munere vacuum, ut idem alio loco prodidit.

Denique & illi ipſi qui dixerant, nec ſi Spiritus ſanctus ſit audivimus, baptizati ſunt poſtea in nomine Domini Jeſu Chriſti: in fide & confeſſione ejus nominis. *Et hoc abundavit* AD GRATIAM, hoc dicere abunde fuit, non ſolum ad auctoramentum fidei, verum etiam & ad gratiam in baptiſmo adipiſcendam: *quia jam Spiritum ſanctum Paulo prædicante cognoverant*, atque adeo jam & crediderant & confeſſi erant. *Nec contrarium debet videri: quamvis etiam poſtea tacitum ſit de Spiritu, tamen creditum eſt: & quod verbo tacitum fuerat, expreſſum eſt fide. Cum enim dicitur in nomine Domini Jeſu, per unitatem nominis impletum myſterium eſt.* Vel ſi unum Chriſti nomen appellaveris, nihil propter fidei defectum ſacramento deperit, totum vel ſic myſterium fidei attigiſti. *Nec a Chriſti baptiſmate Spiritus ſeparatur*: nec poteſt a confeſſione Chriſti in baptiſmo Spiritus ſancti confeſſio divelli ac diſtrahi.

An aliquod igitur in hac oratione univerſa de baptiſmi forma veſtigium eſt? omnino nullum. At alio loco ſane expreſſum atque conſpicuum, libro de iis qui initiantur, capite quarto. *Credit Catechumenus in crucem Domini Jeſu, qua & ipſe ſignatur: ſed niſi baptizatus fuerit in nomine Patris & Filii &*

Digitized by Google

Spiritus ſancti, remiſſionem non poteſt accipere peccatorum, nec ſpiritalis gratiæ munus haurire.

Eant nunc qui vel pugnantia locutum Ambroſium, vel, quod vereor ut aures catholicæ ferre poſſint quin exhorreſcant, erraſſe Doctorem Eccleſiæ, ac deſerendum clamant. Eſt hoc quidem compendium operæ ac laboris, quo curioſius exploranda Patrum ſententia eſt. Sed quid eſt iſtuc aliud quam vadimonium deſerere, ac præſumpta deſperatione evadendi quo velis, in limine ipſo ſubſiſtere?

VII.

Et ſimile tamen ei hæreſeos crimen impactum, (ut & id obiter inſinuemus, quando ejus rei ſe dat occaſio:) ab Roberto Coco, ubi traditum ab Ambroſio comminiſcitur, actualia peccata baptiſmo, lotione pedum originalia relaxari. Verba hæc ſunt Ambroſii, libro de initiandis, cap. VI. *Qui lotus eſt, non indiget niſi ut pedes lavet, ſed eſt mundus totus. Mundus erat Petrus, ſed plantam lavare debebat. Habebat enim primi hominis de ſucceſſione peccatum, quando eum ſupplantavit ſerpens, & perſuaſit errorem. Ideo planta ejus abluitur, ut hereditaria peccata tollantur. Noſtra enim propria per baptiſmum relaxantur.* Atqui ſcribentis mentem ſi penitus introſpicias, intelliges ab eo duo duntaxat affirmari. Alterum, levia eſſe errata quædam, quæ venialia nuncupamus, ea in primis, quæ ex errore nobis obrepant: eademque hereditaria merito appellari: quod, ut primo homini ſerpens afflavit errorem, ſic Petrum, ſic nos, ut in hoc genere peccemus, ſæpenumero ſimilis error im-

Cocus in Cenſura, pag. 140.

Digitized by Google

pellit: cui ut obnoxii ſimus, facit naturæ imbecillitas orta ab Adami labe. His ut occurreretur, lotionem pedum, quæ baptiſmum conſequebatur olim in Mediolanenſi Eccleſia, (qui ritus & in Miſſali Gothico pariter, & in Gallicano vetere commemoratur: quæ nuper illuſtravit Vir Clariſſ. D. Mabillonius, e ſacro Benedictinorum cœtu:) hanc inquam, ille cum ſacerdotis prece conjunctam, his expiandis aït ſubſidio fuiſſe: nam MAIUS illa SUBSIDIUM SANCTIFICATIONIS afferebat, ut epiſcopi nunc quoque benedictio: auxilium nempe cæleſte, *quo poſtea te ſerpens ſupplantare non poſſet*, ut loquitur auctor librorum de Sacramentis: quibus in ipſis ita veſtigiis inſiſtit Ambroſii, ut pro eo & ab Hincmaro habitus ſit olim, atque etiamnum vulgo habeatur. Alterum caput illud eſt, quod idem Ambroſius aſſeverat, eſſe delicta, præter hæc, alia, quæ propria nuncupat: quæ non error, ut priora, ſed malitia, ſed concupiſcentia perpetrat: hæc autem baptiſmo dilui penitus & aboleri: quo quid a quoquam poteſt dici verius? Itaque cum heterodoxi, & catholici quoque nonnulli, quæ hereditaria ille appellat, originalia interpretantur, actualia quælibet, quæ ille propria: tum abſurdum Ambroſio ſenſum affingunt, & ab Eccleſiæ doctrina, & a ratione, & a ſcribentis ſententia alienum. Nam quid alienius fingi poteſt, quam ſenſiſſe Ambroſium, vel lotione pedum a Chriſto facta originale in Petro peccatum eſſe ſublatum, cum idem ante hanc lotionem mundum fuiſſe Petrum totum admonuerit: vel ſimili pedum lotione, quam antiſtes faceret, originalem tol-

Libro III. *de Sacram. cap.* I. *Hincmar. tom.* 2. *opuſc.* XXXIX. *pag.* 682

li noxam, cum actuales elui culpas prius per baptiſmum dixerit? Tum vero deinde temere iidem proprium parenti fetum abjudicant, cum opus illud eſſe ſuppoſititium tam futili argumento colligunt. Sed ad propoſitum revertamur, unde digreſſi ſumus.

VIII.

Jam Nicolai deinceps oratio nihil habet difficultatis aut ſalebrarum. Complectitur enim ea partes duas. Prior eſt de fide illius, qui baptiſmum ſuſcipit: nam de adultis in primis agitur, ut & in Actis, & apud Ambroſium. *Hi profecto*, inquit, ſi Chriſtiano more ac ritu abluti ſunt: hoc eſt, ſi in baptiſmo interrogati credere ſe in Trinitatem confeſſi ſunt, vel tantum in Chriſtum, ſicut in Actis Apoſtolorum de eunucho Candacis reginæ legimus, aliiſque: unum quippe idemque eſt, ut ſanctus exponit Ambroſius: *profecto conſtat eos non eſſe denuo baptizandos. Profecto conſtat*, inquit: Quod eſt dicere, hoc nemo neſcit, quod eſt communi omnium conſenſu atque uſu receptum, nec noſtri adeo reſcripti luce ac robore eget. Sive dixerint illi igitur, cum abluendos ſe ſiſterent: In Patrem & Filium & Spiritum ſanctum credo, baptiſmo me Trinitatis ablue: ſive, in Chriſtum credo, baptiſmo me Chriſti tingue: unum penitus & idem utrumque eſt.

Papæ! Quam eſt illa pars reſponſionis hujus ſupra laudato Arelatenſis ſynodi decreto conſentiens, qua nominatim cavetur, ut qui ſe Trinitatem in baptiſmo confeſſum dixerit, ne baptizetur: ſi ſecus, baptizetur! Nam cum utrobique fides exploretur il-

Digitized by Google

lius, qui abluitur, nequit eſſe profecto ovum, quod aïunt, ovo ſimiliùs.

Altera pars eſt de miniſtri fide: ab illis verbis, *Quamvis non prætereundum eſſe credamus*: quæ pars illius ſententiæ cum per ſe plana eſt ac perſpicua, tum illud prodit in primis, nihil in priore de baptiſmi forma Pontificem edixiſſe, qui in poſtrema nonniſi verbis evangelicis conſecratum baptiſma probari ſibi æque atque Auguſtino ſignificet.

Aug. lib. VI. de Bapt. contra Donat. c. XXV.
Auctor lib. de Sacr. apud Ambr. lib. II cap. I.

Non omnem igitur ille *baptiſmum* probat, ut verbis utar Auguſtini in ſimili argumento. *Nam in multis idolorum ſacrilegis ſacris baptizari homines perhibentur.* Et ut aït Ambroſius, *Multa ſunt genera baptiſmatum, ſed unum baptiſma clamat Apoſtolus. Quare? Sunt baptiſmata gentium, ſed non ſunt baptiſmata. Lavacra ſunt, baptiſmata eſſe non poſſunt. Caro lavatur, non culpa diluitur: imo in illo lavacro contrahitur.* Denique qui utrique præïvit Tertullianus, libro de baptiſmo: *Sed enim nationes..... viduis aquis ſibi mentiuntur. Nam & ſacris quibuſdam per lavacrum initiantur, Iſidis alicujus aut Mithræ.... Certe ludis Apollinaribus & Eleuſiniis tinguuntur: idque ſe in regenerationem & impunitatem perjuriorum ſuorum agere præſumunt.*

Tertull. lib. de Bapt. c. V

Et vero nuperrime Bulgarorum natio abjectis inanium numinum ſimulacris ad Chriſtiana ſacra tranſierat, adhuc plena Paganorum: neque erat ſatis exploratum, falſiſne diis etiamtum addictus eſſet is qui baptizarat, Judæus utique, hoc eſt, mercator circumforaneus: (neque enim religionis iſtud ibi, ſed negotiationis nomen eſt, ut alii ante nos monuerunt:) an Chriſti jam unius cultui conſecratus, atque adeo non

non profani, ut olim, ſed ſacri baptiſmatis peritus adminiſter.

Enimvero geminum ibi baptiſmum Nicolaus agnoſcit: alterum, qui ex Paganorum ſuperſtitione agatur, quantumvis per eum ethnici, ut Athanaſius animadvertit, oratione III. contra Arianos, uni ſe Deo, quem ore implorant, mancipari videri velint: alterum, in quo Chriſtiano ritu ac more Trinitas invocetur. *Sed primum*, inquit Nicolaus, *utrum Chriſtianus an Paganus exſtiterit, inveſtigandum eſt.* Quanquam & hunc poſteriorem baptiſmum, vel ſi a Pagano evangelicis verbis detur, idem deinde jure merito approbat. Priorem autem, ut par eſt, exſecratur ac nominatim excipit: uti & exceptum multi arbitrantur hunc unum olim a Gregorio III. ante annos cxx. cum in epiſtola ad Bonifacium Moguntinum de Germanis iſtud reſcriptum tulit: quo primum ævo gens ea pariter a profanis ſuperſtitionibus ad Chriſtianos ritus tranſivit. *Quos a Paganis baptizatos eſſe aſſeruiſti, ſi ita habetur, ut denuo baptizes in nomine ſanctæ Trinitatis mandamus.* Et mox: *Eos qui a preſbytero Jovi mactante, & carnes immolatitias veſcente, baptizati ſunt, ut rebaptizentur, præcipimus.* Quoniam dubium nimirum eſſet, num verbis profanis potius, quam evangelicis, baptiſmi hujuſce forma conſtaret.

Itaque baptiſmus ille nunc Pontifici placet unus, qui poſt confeſſionem Trinitatis, vel Chriſti tantum, ab eo qui baptizatur, editam: a miniſtro deinde verbis evangelicis, ut ipſe ſubjungit, hoc eſt, ſub Trinitatis invocatione, ſit collatus. Nam iſtud eſſe

plane in nomine Chriſti baptizari, ex Actis & Patribus, ut vidimus, palam eſt.

IX.

Mirum eſt quot ſe vertant in partes, quot ſe in anguſtias conjiciant ii, qui alias expediendi hujus nodi vias ac rationes excogitant. Nicolaum aïunt de fide modo miniſtri utraque reſponſionis parte locutum: quod abhorrere prorſus a vero vel hæc vox una, *ſi baptizati ſunt*, quæ paſſivæ poteſtatis eſt, aperte prodit: cum, ut eſt demonſtratum a nobis, ſubſequentibus eadem conjuncta verbis, *in nomine Chriſti*, ſignificet non miniſtri qui abluit, ſed eorum qui abluuntur, explorari fidem.

Ambroſium illi deinde, quo Nicolaus auctore innititur, duo docuiſſe comminiſcuntur. Alterum, fidem explicitam Chriſti, ut aïunt, fidem eſſe implicitam Trinitatis; fidemque hanc geminam iis vocibus deſignari, *ſi in nomine Trinitatis, vel tantum in nomine Chriſti.* Alterum, ſufficere implicitam invocationem Trinitatis ad baptiſmi integritatem. Pontificem parte dumtaxat priore uſum, qua egebat; non item poſtrema.

Verum non una in hoc uno reſponſo, ſed multiplex hallucinatio eſt. Nam (ut omittam cetera) ex duobus hiſce capitibus, quæ Ambroſio affinguntur, quam ſit poſterius alienum ab ejus mente, ſi de forma locutum exiſtimant, qua miniſtrum uti neceſſe ſit, qui abluit, paulo ante oſtenſum eſt: quippe qui ſit in eo totus, ut illius tantum qui abluitur, fidem explicet. Quam ſit autem & prius illud tum per ſe

a vero, tum ab Ambroſii pariter mente abhorrens, mirum eſt a ſummis ingeniis non animadverſum. Sic enim ſtatuimus, fidem quam vocant explicitam Chriſti, non implicitam, ſed explicitam eſſe pariter Trinitatis fidem: fruſtraque geminam fingi, ubi unica eademque ſit. Alia quippe invocationis, alia fidei ratio eſt. Appellatio, ſeu invocatio Chriſti explicita, implicita quidem Trinitatis invocatio eſt. At Chriſti fides explicita, qualem animo informatam & habemus ipſi, & ceteris in docendo tradimus, ſimul eſt explicita fides Trinitatis. Annunciare enimvero Chriſtum, ut Paulus loquitur, aut Chriſtum credere nemo poteſt, quin Patris ſimul idem & Spiritus aperte meminerit: nec Catholicus modo, ſed ne Arianus quidem, aut Socinianus: etſi perperam iſti Trinitatem intelligunt. Non Chriſtum is annunciare cenſendus eſt, qui Chriſtum præciſe commemoret. Quiſquis hoc rite munus obit, eundem miſſionis Chriſti a Deo Patre, officii, dignitatis, atque adeo divinitatis meminiſſe convenit, atque hæc ipſa explicate docere. Hæc demum quiſquis Chriſtum aut credit aut docet, aperte vel docere vel credere neceſſe habet.

Ac ne iſtud a nobis recens excogitatum exiſtimes, putiſſima Ambroſii oratio eſt, id quod adnotari paulo ante in tranſcurſu licuit, loco nimirum prælaudato: ubi de iis ſermonem habet, quos baptizatos Acta narrant in nomine Domini JESU: *Quamvis*, inquit, *etiam poſtea tacitum ſit de Spiritu, tamen* CREDITUM EST: *& quod verbo tacitum fuerat*, EXPRESSUM EST FIDE. Quo effato dici quid expreſſius poteſt? aut quid excogitari, quo vel tanti ponderis aucto-

Digitized by Google

ritas eludi, vel tam grave excuti ab adverſariis telum queat?

Ambroſio concinit Damaſcenus, eo loco, quem jam perſtrinximus obiter: Τὸ οὖν εἰς Χριστὸν βαπτισθῆναι δηλοῖ τὸ πιστεύοντας εἰς αὐτὸν βαπτίζεσθαι. ΑΔΥΝΑΤΟΝ δὲ εἰς Χριστὸν πιστεῦσαι μὴ διδαχθέντας τὴν εἰς πατέρα, καὶ υἱὸν, καὶ ἅγιον πνεῦμα ὁμολογίαν. Χριστὸς γάρ ἐστιν ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος, ὃν ἔχρισεν ὁ πατὴρ τῷ ἁγίῳ πνεύματι &c. *In Chriſto igitur baptizari, ſignificat credentes in eum ablui. Atqui* IMPOSSIBILE EST *in Chriſtum credere eos, qui non prius edocti ſint confiteri Patrem & Filium & Spiritum ſanctum. Nam Chriſtus eſt Filius Dei viventis, quem unxit Spiritu ſancto, &c.*

Quamobrem Pontificii oraculi ſententia ea eſſe non poteſt, quæ vulgo fingitur: Sive fidem miniſter habeat Trinitatis explicitam: ſive Chriſti tantum explicitam, implicitam Trinitatis: nam hæc ſecum ipſa pugnat oratio. Sed iſte nimirum eſt reſcripti Pontificii intellectus: ſive nomen appellet Trinitatis explicite, ſive explicite nomen Chriſti tantum, atque adeo Trinitatem, non miniſter utique, ſed is qui ablui debet, ut diximus, implicite invocet, quam explicite nihilominus credit, ratum hunc haberi baptiſmum neceſſe eſt.

X.

Quid jam attinet, cum ſint hæc adeo per ſe perſpicua, aut falſa deinceps aut dubia fulciendæ huic cauſæ firmamenta conquirere? id quod ii faciunt, qui baptiſmum in Chriſti nomine collatum, damnari illo arbitrantur Apoſtolorum, ut vocant; canone XLIX.

Digitized by Google

Εἴ τις ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος μὴ τρία βαπτίσματα μιᾶς μυήσεως ἐπιτελέσῃ, ἀλλ' ἓν βάπτισμα εἰς τὸν θάνατον τοῦ κυρίου διδόμενον, καθαιρείσθω. Οὐ γὰρ εἶπεν ὁ κύριος· εἰς τὸν θάνατόν μου βαπτίσατε. ἀλλὰ, πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος. *Si quis epiſcopus, aut preſbyter, non trinam merſionem unius myſterii celebret, ſed ſemel mergat, in baptiſmate, quod dari videtur in Domini morte, deponatur. Non enim dixit nobis Dominus, In morte mea baptizate: ſed, Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti.*

Non jus defendere, ſed prævaricari cauſæ merito videar, id ſi genus probationis adhibeam. Exploratum enim mihi liquido eſt, nec ante annum CCCLXXXV. ſancitam hanc legem eſſe, & eandem contra Eunomianos quoſdam primo latam, quos non idcirco ſynodus, quæcumque eſt illa, (nam id obſcurum eſt) perſtrinxit ac notavit, quod alia baptiſmi forma, præter eam quæ uſitata eſt, uterentur: ſed quod & ſub merſione ſimplici ſceleſtiſſimæ hæreſeos peſtiferum virus obtegerent: & eandem fortaſſis in iis interrogationibus quæ baptiſmum antecedunt, aperte profiterentur ac præ ſe ferrent.

Damnantur iidem eo nomine & in epiſtola ſcripta Conſtantinopoli ad Martyrium Antiochenum antiſtitem, circa annum CCCCLV. quæ recitatur a Leunclavio, libro quarto Juris Græco-Romani: cujus epiſtolæ pars ea, quæ de hæreticorum, in primiſque Eunomianorum, baptiſmo pronunciat, poſt annos amplius ducentos deſcripta eſt a Patribus Trullanæ ſynodi canone XCVI. unde poſtea, ad adſtruendam ei *Pag. 290.*

Digitized by Google

fidem, dolo malo inſerta eſt & in Concilium Conſtantinopolitanum primum, ubi ſeptimi canonis falſo locum obtinet.

Eunomium certe ipſum verbis evangelicis, ſub plena Trinitatis invocatione, baptiſmum impertiiſſe, auctor eſt in Latinis Auguſtinus: in Græcis Epiphanius, atque Sozomenus. Quare cum vel Eunomium audis apud eundem Epiphanium baptizaſſe *in nomine Dei increati, & in nomine Filij creati, & in nomine Spiritus ſanctificantis, & a creato filio procreati:* vel Arianos apud Hieronymum in dialogo adverſus Luciferianos, *in Patre ſolo vero Deo, & in Jeſu Chriſto ſalvatore creatura, & in Spiritu ſancto utriuſque ſervo:* ſive ut Athanaſius aït, oratione tertia contra Arianos, *εἰς κτιστὴν καὶ κτίσμα, εἰς ποίημα καὶ ποιητήν*: cave formam ibi baptiſmi deſignatam putes: neque enim his vocibus formæ typus, ſed fidei perverſitas, quæ fuit vel ſub legitima verborum forma diſſimulata, deſcribitur.

Aug. lib. III *de Bapt. cap.* XV. *Epiph. hær.* LXXVI. *Anomæorum num.* VI. *ſub finem Sozom lib.* VI. *hiſt. eccl. cap.* XXVI.

Pag. 413. *edit. Pariſ.*

Theodoret. epiſt. CXLV.

XI.

De toto hoc argumento præclare iſtud, ut omnia, ſanctus Auguſtinus, libro ſexto de baptiſmo contra Donatiſtas, cap. XXV. *Quis neſciat non eſſe baptiſmum Chriſti, ſi verba evangelica, quibus ſymbolum conſtat, illic defuerint? Sed facilius inveniuntur hæretici, qui omnino non baptizent, quam qui non illis verbis baptizent.* Quos enimvero ſuſpicari liceat vel eo ſponte prolapſos, vel aliorum ſuaſu in eam pertractos amentiam, ut alia ſe forma verborum, quam quæ eſt a Chriſto Domino præſtituta, tingui paterentur:

An Montaniſtas, ſive Cataphrygas? negat Athanaſius, negat & Epiphanius. An Cerinthianos, Ebionæos, Praxeanos, Manichæos? negat Hieronymus in dialogo proxime appellato: quamvis Gennadius aſſeveret. An Marcionem? an Valentinum? an Apellem? negat Stephanus Papa, qui Marcionis baptiſmum admiſit: negat aperte & Cyprianus: quanquam hujus explorata paucis ac perſpecta mens eſt in epiſtola gemina, ad Jubaïanum, & ad Pompeïum: negat & Auguſtinus libro tertio de baptiſmo contra Donatiſtas, cap. xv.

Athan. orat. III. contra Arian. Epiphan. hær. XLVIII. Gennad. lib. de Eccl. dog. cap. LII.

XII.

At de aliis ſecus ſummi Pontifices ipſi decernunt. Qui porro? ac de quibuſnam? Gregorius, inquis, & Innocentius. Nam ille primum libri noni epiſtola LXI. quæ ad Quiricium & ceteros epiſcopos in Iberia conſtitutos inſcripta eſt, refert Bonoſiacos & Cataphrygas, quorum baptiſmum nullum eſſe aït, *in Trinitatis nomine minime baptizatos.* Quo ſenſu? An quod baptiſmi formam illi adulterarent? Minime vero: nam Bonoſiacos certe prorſus hac culpa liberat Concilium Arelatenſe II. quod annis fere centum & quinquaginta Gregorium anteceſſit. *Bonoſiacos*, inquit, *ex eodem* Paulianiſtarum *errore venientes, quos ſicut Arianos* BAPTIZARI IN TRINITATE MANIFESTUM EST, *ſi interrogati fidem noſtram ex toto corde confeſſi fuerint, cum chriſmate & manus impoſitione in Eccleſia recipi ſufficit.* Cataphryges vero cum duum generum exſtiterint: vel priores, ſeu κατὰ Πρόκλον, qui parem & eandem habue-

An. CCCCLII.

Cap. XVII.

Digitized by Google

re cum Catholicis de Trinitate ſententiam: vel poſteriores, ſeu κατ' Αἰσχίνην, qui in Sabellianorum dogma deflexere, in baptiſmi forma quidquam turbaſſe, quis quo documento probet? cum & Athanaſius refragetur, & Philaſtrius: & Phrygas univerſe Pontifex ipſe haud aliter, quam de Bonoſiacis idem ei affirmare licuit, in nomine Trinitatis baptizatos inficietur.

Athan. orat. III. contra Arian. pag. 413. Philaſtr. in Catal. hær.

Quorſum ergo in Trinitatis nomine utroſque Gregorius baptizatos neget, ſi quidem ſcire aves, ab eo ipſo accipe. *Quod & illi* (Bonoſiaci) *Chriſtum Dominum non credunt: & iſti* (Cataphryges) *ſanctum Spiritum perverſo ſenſu eſſe quendam pravum hominem Montanum credunt: quorum ſimiles multi ſunt & alij: tales cum ad ſanctam Eccleſiam veniunt, baptizantur: quia baptiſmum non fuit quod* IN ERRORE *poſiti in ſanctæ Trinitatis nomine minime perceperunt.*

An iſthæc autem ex Orientalium potius, quam ex ſuo ſenſu Pontifex dicat, & quamobrem a Bonoſiacis ablutos iterum tingi ſignificet, cum Arelatenſis ſynodus II. vetet: cur item Photini baptiſmum improbet eadem, [a] Auguſtinus probet: cur Marcionis baptiſmum [b] idem recipiat, [c] Eccleſia Græca univerſa repudiet: cur Manichæos, Ebionæos, Cerinthianos, rurſum ablui [d] Oriens velit, iterari in iiſdem ſalutare lavacrum prohibeat [e] Occidens: hos inquam, nodos ſimileſque expedire, neque eſt præſentis inſtituti, & erit ad hoc olim, favente numine, opportunior locus.

a Lib. IV. de bapt. c. XVI. b Lib. III. cap. XV. c Theodoret. epiſt. CXLV. d Timoth. Preſb. & Euchol Græc. e Hieron. in Dial. adv. Lucif.

XIII.

Jam vero ex Gregorio interim, opinor, quæ pariter

riter Innocentii mens fuerit, intelligis: qui *Paulianiſtas in nomine Patris & Filij & Spiritus ſancti minime baptizaſſe* refert, ex Orientalium quoque forte ſententia, non ex ſua: quod aliud haberent ſcilicet lingua promptum captioſa Paulianizantium ingenia, & ad perfidiam obdurata, aliud animo clauſum tenerent. Eam enim perverſo ſenſu & commentis ſuis labefactabant profeſſionem ac fidem, qua Chriſtiani ſumus, in qua ſalutis ſumma vertitur, quo veluti fundamento ſtat catholicæ religionis ſtructura: cujus caput eſt unius ſummi Dei in eſſentia unitas, & in perſonis differentia. Quocirca eadem Arelatenſis ſynodus II. *Photinianos ſive Paulianiſtas ſecundum Patrum ſtatuta baptizari oportere* ſanxit, Nicænorum videlicet: a quibus lex ea manavit, ordine prima ac viceſima, ut quidem appellat Rufinus interpres: *Ut Paulianiſtæ, qui ſunt Photiniani, rebaptizentur.*

An vero hos exiſtimas evangelicorum verborum in baptiſmo ſinceritatem infeciſſe, aut hæc adulteraſſe ac depravaſſe? Suſpicatus iſtud quidem olim Auguſtinus; at forte ſuſpicatus tantum. *Hos ſane Paulianos baptizandos eſſe in eccleſia catholica Niceno concilio conſtitutum eſt. Unde credendum eſt,* inquit, *eos regulam baptiſmatis non tenere.* Quo ex loco Primaſius Auguſtini diſcipulus, (ut quidem dici vult ac videri,) auctor libri, quem ſub Prædeſtinati nomine Sirmondus noſter edidit, uti & jam olim ipſe Rigaltium, & ipſum MS. codex Augienſis admonuit, a Reginbaldo monacho Benedictino exaratus ante annos DCCCL. is, inquam, ex iis verbis ſuum illud expreſſit, hæreſi XLIV. de Paulianis: *Unde ego cre-*

Lib. de hær. cap. XLIV. Maldonatus epiſt. ad Car. Vorm. Auguſtinum id ſuſpicatum ait

K

do regulam eos baptiſmatis integram non tenere. Hoc eſt enim dicere: Non omnes fortaſſis, ſed cum Auguſtino tamen hi qui ſunt ſagaciores e noſtris, & cum his *ego credo.*

At neque auſa illud ipſum pariter Arelatenſis ſynodus affirmare: quæ, cur Bonoſiacorum baptiſmum approbet, cauſam quidem aperte ſubjicit, quod *baptizatos eſſe eos in Trinitate manifeſtum ſit*: cum Paulianiſticum eadem improbat, non in Trinitate viciſſim baptizatos negat, quod id omnino ſibi non liqueret: ſed ad antecedentis ſynodi Nicænæ ſtatuta auctoritatemque de hujuſce legis æquitate provocat. Quod ſi porro conjectura ſimili nobis uti licet, (nam conjecturæ pondus ac vim habere duntaxat optamus quidquid in præſenti a nobis de hoc argumento profertur, non ratæ atque indubitatæ ſententiæ:) ſed ſi conjecturis quoque utimur, cum ex Paulianiſtarum ſeu Photinianorum errore Bonoſiaci veniant, ut eadem ſynodus admonet: ac Rufinus, & Gennadius, aliique teſtantur: quis in uno & eodem errore tinguendi morem fuiſſe diſparem ac diſcrepantem exiſtimet? aut quis bipertitos idcirco Paulianizantes ſeu Bonoſiacos ac Photinianos, bipertitos item ſimili occaſione & cauſa Cerinthianos, bipertitos perinde Ebionæos, bipertitos Marcionitas, Manichæos denique bipertitos ſomniet: quod horum omnium baptiſmum improbavere Græci, Latini non repudiarunt? aut quis iſtud demum prona aſſenſione animi ſine teſte ac tabulis affirmanti credat?

Sed quid conjecturis opus, cum liquido prodat Athanaſius, qui ſynodo Nicænæ ipſe interfuit, Ma-

Digitized by Google

nichæos, Phrygas, ſimiliterque Samoſateni diſcipulos, hoc eſt, Paulianizantes, quorum baptiſma nihilominus reſpuitur, nomina tamen ſacroſanctæ Triadis perinde proferre ſolitos, atque Arianos? An vero ullus eſſe poteſt in hoc negotio fidelior eo teſte, aut utique gravior? Μανιχαῖοι, inquit, καὶ Φρύγες, καὶ οἱ τοῦ Σαμοσατέως μαθηταὶ, τὰ ὀνόματα λέγοντες, οὐδὲν ἧττόν εἰσιν αἱρετικοί. Et paulo ante de iiſdem: Πολλαὶ γοῦν αἱρέσεις λέγουσαι ΤΑ ΟΝΟΜΑΤΑ μόνον, μὴ φρονοῦσαι δὲ ὀρθῶς, μηδὲ τὴν πίστιν ὑγιαίνουσαν ἔχουσαι, ἀλυσιτελὲς ἔχουσι καὶ τὸ παρ᾽ αὐτῶν διδόμενον ὕδωρ &c. Cur autem Bonoſiacos ſimili erroris labe infectos, tum ex recepta toto Occidente οἰκονομίᾳ, tum ex Romanæ Eccleſiæ ſenſu & uſu, quæ ceterarum mater eſt ac magiſtra, Arelatenſis ſynodus iterum baptizari vetet, Gennadio nequicquam contra ſtatuente, ac poſt illum Rabano, alias, ut diximus, diſpiciendum erit.

Orat. III. contra Arianos pag. 413. edit. Pariſ.

Gennad. lib. de Eccl. dog. cap. LII. Raban. lib. V. de univerſo. cap. X.

XIV.

Expreſſere utique a Samoſateno perfidiam ſuam duo ejuſdem fere tractus antiſtites: Photinus, ac Bonoſus: Sirmienſis ille, in Illyrico occidentali: in orientali iſte, Sardicenſis. Præïvit utrique Marcellus Galata, cujus diſcipulus, ita prodente Hilario in fragmentis, Photinus in adoleſcentia exſtitit, ac ſub eo diaconus vixit. Eruditus a Marcello Photinus ſtultitiæ ſuæ hereditatem Bonoſo reliquit, Siricii Papæ temporibus. Quin porro Nicæni Patres Paulianizantium nomine Galatas deſignarint, quibus Marcellus tum præeſſet, quod ii videlicet Pauli Samoſateni impietatem iterum inſtaurarent, nullus propemodum du-

bito. Olim hæc in Ancyranum conjecta ab Hilario vox, in ſeptimo contra Arianos: ***Impie multos ad unius Dei profeſſionem Galatia nutrivit.*** Monarchiæ certe in deïtate patronum ac defenſorem Marcellum exſtitiſſe, perinde ac Samoſatenum, & fuiſſe illum ambiguæ ac ſubinde variantis fidei, plurimis veterum monumentis liquet: quanquam fuere poſtea ejuſdem amentiæ ſectatores a Marcelli diſcipulo Photino, ut Auguſtini verbo utar, Photiniani celebrius nuncupati: quibus & Paulianiſtarum ſtatim poſt Nicænam ſynodum hæſit appellatio. Enimvero Nicænorum Patrum ſive ea indulgentia fuit, ut hæreſeon architectos vel propugnatores proprio indigitare nomine parcerent: ſi præſertim ii, vel tempori ſervientes, id quod Marcellus feciſſe videtur, peſtiferum erroris virus deponerent: vel ſola Arianæ perfidiæ deteſtatione catholicæ regulæ fines exceſſiſſe, & impegiſſe viderentur in Samoſateni Sabelliique hæreſim: ſive juſtum in eoſdem odium ſynodum ſacroſanctam impulit, ut nomina premeret ſempiterno obruenda ſilentio: in canonibus utique nullam e ſectis, de quibus eſt aliquid ſancitum, proprio ac ſuo vocabulo deſignavit, ſed adſcititio omnes & male auſpicato nomine. In ſymbolo Arianos cum Ario ſatis habuit vel ſic indicare, ***Eos autem qui dicunt &c.*** Novatianos capite octavo, ***Eos qui ſe Catharos vocant.*** Quem morem ſecutus & ipſe Conſtantinus Porphyrianorum appellationem Arianis veluti infamiæ notam inurere maluit, quam quod proprium illorum fuit divalibus reſcriptis conſignatum poſteritati prodere. Et Hieronymus in Chronico, ad annum XXIII. Conſtantini,

Lib. de hær. cap. XLIV.

Digitized by Google

qui æræ vulgaris CCCXXVIII. quo anno revocatus eſt ab exſilio, Principis juſſu, Arius, uti ex Philoſtorgio colligitur, & ex Euſebii Nicomedienſis libello: cum hoc ipſum, inquam, Hieronymus annalibus conſignare vellet, id quod a nemine animadverſum arbitror, diſſimulato Arii nomine ſic expreſſit: ***Porphyrius miſſo ad Conſtantinum inſigni volumine exſilio liberatur.***

Cum hac igitur uſi cautione fuerint Nicæni Patres in ceteris appellandis, eandem & in Galatis vel eo nomine ultro ac ſponte adhibuere: quod Marcellus ipſe, ſive depoſito, ſive diſſimulato errore, ſynodo intereſſet: apertumque Arianæ factionis, quæ tum præcipue confodienda erat, odium præ ſe ferret. Quippe nec ſynodus oppugnaſſe niſi graſſantes in vicinis Nicææ regionibus hæreſum peſtes fere videtur, præter Arii veſaniam, qui fuerat eo accitus: Novatianos nimirum ea præſertim ætate in Phrygia ſoboleſcentes: exortoſque illis ipſis temporibus Paulianizantes in Galatia. Nec Paulianizantium nomine haud dubie cenſendi ſunt ii, qui Pauli impium dogma *ἀμέσως*, ac non alium ab eo ſectæ magiſtrum ac ducem ſecuti tuerentur: ſed qui exſtinctum jampridem perfidiæ illius incendium paucis ante diebus iterum excitaſſent, & ſcelus imitarentur: quo fere pacto *Φίλων Πλατωνίζειν* a Græcis dictus olim: nam ea vis tum ejus generis verborum eſt, tum *ἀοριστυ χρόνυ*, quo uſa ſynodus eſt, *τῶν Παυλιανισάντων*. *Hieron. lib de Eccleſ. ſcript.*

Atqui hi quandoquidem Chriſtum eſſe merum hominem affirmabant, in quem ſe Dei Verbum inſinuaſſet, hoc eſt, divinitatis efficientia quædam, &

temporaria divini Verbi a Deo Patre miſſio, Trinitatem, ut palam eſt, reipſa negabant: hanc ipſi tamen ultro, quod mirere, verbo fatebantur. Niſi forte exiſtimas in diſſimulando errore minus aſtutos, aut ad faciendum fucum minus acutos & habiles, Παυλιανίσαντας illos veteres fuiſſe, quam ſunt recentiores, Sociniani videlicet: nam & hi puri putique Παυλιανίζοντες ſunt: quorum hæc nihilominus & de baptiſmo circumfertur oratio, *Etiamſi Pater & Filius & Spiritus ſanctus ita ſunt conjuncti, ut in nomen illorum baptizandi ſimus*: & illa de adverſariis plena fraudis expoſtulatio, *An nobis unquam venit in mentem negare Trium unitatem.... Toto pectore credimus & ore confitemur Patrem, Filium, & Spiritum ſanctum unum eſſe. An quia illis Patris & Filii & Spiritus ſancti ſacratiſſima nomina aliud ſonant quam nobis: & unitas iſtorum trium aliam apud illos, aliam apud nos habet interpretationem: idcirco nobis iſtorum trium unitatiſque eorum abnegatio...... debuit objici?* Atenim ſic agnoſcebat Samoſatenus ipſe Patrem & Filium & Spiritum ſanctum, ut teſtes ſunt, præter Athanaſium, Epiphanius & Nicetas. Nam iſtud cum Chriſtianis videri voluit ſibi eſſe commune: cum Judæis & illud interim, quod ſingularem nihilominus ac ſolitariam admitteret Dei unius hypoſtaſim: atque adeo, dum copulare ſtuduit & quod Eccleſia loquitur, & quod recens Synagoga credit, horribile ex utroque nefandæ hæreſis portentum conflavit.

Catech. Racov. ſect. III cap. I.

Apolog. Equitis Bloni, 1654. adv. edictum Ord. Holl.

Epiph. hær. LXV. n. I. Nicet. lib. IV. Orth. fidei Theſ. hær. XXII.

XV.

Vix unum itaque alterumve in tota antiquitate

reperias hominum genus, qui ab uſitata forma diſceſſerint, quanquam nec de utroque auſim id affirmare dicere: vix demum vel hominem quemquam, ſi Deuterii Ariani facinus illud unum exceperis, quod Nicephorus Calliſti refert. Gnoſtici, ita quidem prodente Irenæo, hac uſi formula perhibentur: ***In nomine ignoti Patris omnium, & in veritate omnium matre, & in nomine deſcendentis in Jeſum.*** Οἱ δὲ ἄγουσιν ἐφ᾽ ὕδωρ, inquit, καὶ βαπτίζοντες οὕτως ἐπιλέγουσιν· εἰς ὄνομα ἀγνώστου πατρὸς τῶν ὅλων, εἰς ἀλήθειαν μητέρα πάντων εἰς τὸν κατελθόντα εἰς Ἰησοῦν. Qua orationis ambage tergemina Trinitatis perſona ab eo genere hominum in ſymbolo & interrogatione, quæ tinctioni ſacræ de more præmittitur, explicari cathecumenis ac deſcribi, ut quidem arbitramur, non in ipſius baptiſmi formula appellari ſolita eſt. Fuiſſe enimvero qui ***uſitata & legitima verba interrogationis non uſurparent***, atque adeo ***diſcreparent ab eccleſiaſtica regula***, ex Firmiliani epiſtola ad Cyprianum: vix ullos exſtitiſſe, qui evangelica verba mutarent, quæ inter abluendum eduntur, ex Auguſtino, indubitatiſque aliis argumentis, exploratum compertumque eſt.

Lib. XVI hiſt. cap. XXXV.
Iren. lib. I. adv. hereſ. cap. XVIII.

Inſulſiores alii fuere, ex eadem ſecta Gnoſticorum, ſeu e Valentini ſchola nonnulli, quamlibet videri vellent ii ſubtilius de rebus divinis loqui: adverſus quos ſtatuta lex ea, quæ canone Apoſtolorum, ut appellant, XLVIII. continetur: Εἴ τις ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος κατὰ τὴν τοῦ κυρίου διάταξιν μὴ βαπτίσῃ εἰς πατέρα, καὶ υἱὸν, καὶ ἅγιον πνεῦμα, ἀλλ᾽ εἰς τρεῖς ἀνάρχους, ἢ τρεῖς παρακλήτους, καθαιρείσθω. Hoc eſt, Dionyſio interprete: ***Si quis epiſcopus aut preſbyter juxta præceptum Domi-***

ni non baptizaverit in nomine Patris & Filij & Spiritus ſanct, ſed in tribus ſine initio principiis, aut in tribus filijs, aut in tribus paracletis, abjiciatur. In Nomocanone, quem V. Cl. Jo. Bapt. Cotelerius, magno litterarum & Eccleſiæ damno nuper vivis exemptus edidit, can. XCI. Εἴ τις ἱερεὺς βαπτίσει εἰς τρεῖς πατέρας, καὶ εἰς τρεῖς υἱοὺς, καὶ εἰς τρεῖς παρακλήτορας, καθαιρείσθω. *Si quis ſacerdos baptizaverit in tres Patres, & in tres Filios, & in tres Paracletos, deponatur.*

Hi nempe illi ſunt, ut quidem videtur, adverſus quos in ſymbolo, quod ſub Athanaſii nomine legitur, effatum exſtat illud: *Unus ergo Pater, non tres Patres: unus Filius, non tres Filij: unus Spiritus ſanctus, non tres Spiritus ſancti.* Hos olim priſca ætas Πειρατὰς appellavit. Trinitatem illi ingenitam catholico more confitentes, tres Deos nihilominus', tres ſermones, tres mentes, tres homines ineſſe ei garriebant: τριάδα ἀγέννητον, τρεῖς Θεοὺς, τρεῖς λόγους, τρεῖς νοῦς, τρεῖς ἀνθρώπους. Sic Theodoretus eſt auctor, libro primo hæreticarum fabularum cap. XVII. Τριὰς ἀγέννητος, τρεῖς ἄναρχοι, τρεῖς Θεοὶ, *tres Patres*, idcirco ab his dicebantur, quod ſingulæ Trinitatis perſonæ cauſa ſui effectrice careant, cetera univerſa ipſæ efficiant. Τρεῖς λόγοι, τρεῖς νοῦς, quin idem ſit ac *tres filij*, nemo ambigit: cur λόγοι autem, vel νοῦς appellentur, in promptu eſt. Τρεῖς ἄνθρωποι, qui & τρεῖς παράκλητοι, ſunt *tres Spiritus ſancti.* Ἄνθρωποι quidem, vel quod effictus homo eſt ad Trinitatis ſimilitudinem: vel quod humanos veluti affectus erga homines in ſacris paginis perſona unaquæque induit. Quamobrem & τρεῖς παράκλητοι vocitantur. Nam & Pater *Deus totius conſolationis*

Digitized by Google

lationis nuncupatur a Paulo, Θεὸς πάσης παρακλήσεως. 2. *Cor.* 1.
Et Filium παράκλητον ἔχομεν πρὸς τὸν πατέρα, *advocatum habemus apud Patrem,* JESUM *Chriſtum juſtum*, in 1. *Joan.* II. 1.
quo libenter deſinimus, poſtquam inſtituta de baptiſmo in nomine ejus, a propoſito pauliſper diſgreſſâ, ad ipſum feliciter redit oratio.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUEL

Digitized by Google

re cum Catholicis de Trinitate ſententiam: vel poſteriores, ſeu κατ' Αἰσχίνην, qui in Sabellianorum dogma deflexere, in baptiſmi forma quidquam turbaſſe, quis quo documento probet? cum & Athanaſius refragetur, & Philaſtrius: & Phrygas univerſe Pontifex ipſe haud aliter, quam de Bonoſiacis idem ei affirmare licuit, in nomine Trinitatis baptizatos inficietur.

Athan. orat. III. contra Arian. pag. 413. Philaſt. in Catal. har.

Quorſum ergo in Trinitatis nomine utroſque Gregorius baptizatos neget, ſi quidem ſcire aves, ab eo ipſo accipe. *Quod & illi* (Bonoſiaci) *Chriſtum Dominum non credunt: & iſti* (Cataphryges) *ſanctum Spiritum perverſo ſenſu eſſe quendam pravum hominem Montanum credunt: quorum ſimiles multi ſunt & alij: tales cum ad ſanctam Eccleſiam veniunt, baptizantur: quia baptiſmum non fuit quod* IN ERRORE *poſiti in ſanctæ Trinitatis nomine minime perceperunt.*

An iſthæc autem ex Orientalium potius, quam ex ſuo ſenſu Pontifex dicat, & quamobrem a Bonoſiacis ablutos iterum tingi ſignificet, cum Arelatenſis ſynodus II. vetet: cur item Photini baptiſmum improbet eadem, [a] Auguſtinus probet: cur Marcionis baptiſmum [b] idem recipiat, [c] Eccleſia Græca univerſa repudiet: cur Manichæos, Ebionæos, Cerinthianos, rurſum ablui [d] Oriens velit, iterari in iiſdem ſalutare lavacrum prohibeat [e] Occidens: hos inquam, nodos ſimileſque expedire, neque eſt præſentis inſtituti, & erit ad hoc olim, favente numine, opportunior locus.

[a] *Lib. IV. de bapt. c. XVI.*
[b] *Lib. III. cap. XV.*
[c] *Theodoret. epiſt. CXXV.*
[d] *Timoth. Preſb. & Euchol Græc.*
[e] *Hieron. in Dial. adv. Lucif.*

XIII.

Jam vero ex Gregorio interim, opinor, quæ pariter

riter Innocentii mens fuerit, intelligis: qui *Paulianiſtas in nomine Patris & Filij & Spiritus ſancti minime baptizaſſe* refert, ex Orientalium quoque forte ſententia, non ex ſua: quod aliud haberent ſcilicet lingua promptum captioſa Paulianizantium ingenia, & ad perfidiam obdurata, aliud animo clauſum tenerent. Eam enim perverſo ſenſu & commentis ſuis labefactabant profeſſionem ac fidem, qua Chriſtiani ſumus, in qua ſalutis ſumma vertitur, quo veluti fundamento ſtat catholicæ religionis ſtructura: cujus caput eſt unius ſummi Dei in eſſentia unitas, & in perſonis differentia. Quocirca eadem Arelatenſis ſynodus II. *Photinianos ſive Paulianiſtas ſecundum Patrum ſtatuta baptizari oportere* ſanxit, Nicænorum videlicet: a quibus lex ea manavit, ordine prima ac viceſima, ut quidem appellat Rufinus interpres: *Ut Paulianiſtæ, qui ſunt Photiniani, rebaptizentur.*

An vero hos exiſtimas evangelicorum verborum in baptiſmo ſinceritatem infeciſſe, aut hæc adulteraſſe ac depravaſſe? Suſpicatus iſtud quidem olim Auguſtinus; at forte ſuſpicatus tantum. *Hos ſane Paulianos baptizandos eſſe in eccleſia catholica Niceno concilio conſtitutum eſt. Unde credendum eſt*, inquit, *eos regulam baptiſmatis non tenere.* Quo ex loco Primaſius Auguſtini diſcipulus, (ut quidem dici vult ac videri,) auctor libri, quem ſub Prædeſtinati nomine Sirmondus noſter edidit, uti & jam olim ipſe Rigaltium, & ipſum MS. codex Augienſis admonuit, a Reginbaldo monacho Benedictino exaratus ante annos DCCCL. is, inquam, ex iis verbis ſuum illud expreſſit, hæreſi XLIV. de Paulianis: *Unde ego cre-*

Lib. de hær. cap. XLIV. *Maldonatus epiſt. ad Car. Vorm.* Auguſtinum id ſuſpicatum ait

do regulam eos baptiſmatis integram non tenere. Hoc eſt enim dicere: Non omnes fortaſſis, ſed cum Auguſtino tamen hi qui ſunt ſagaciores e noſtris, & cum his *ego credo.*

At neque auſa illud ipſum pariter Arelatenſis ſynodus affirmare: quæ, cur Bonoſiacorum baptiſmum approbet, cauſam quidem aperte ſubjicit, quod *baptizatos eſſe eos in Trinitate manifeſtum ſit*: cum Paulianiſticum eadem improbat, non in Trinitate viciſſim baptizatos negat, quod id omnino ſibi non liqueret: ſed ad antecedentis ſynodi Nicænæ ſtatuta auctoritatemque de hujuſce legis æquitate provocat. Quod ſi porro conjectura ſimili nobis uti licet, (nam conjecturæ pondus ac vim habere duntaxat optamus quidquid in præſenti a nobis de hoc argumento profertur, non ratæ atque indubitatæ ſententiæ:) ſed ſi conjecturis quoque utimur, cum ex Paulianiſtarum ſeu Photinianorum errore Bonoſiaci veniant, ut eadem ſynodus admonet: ac Rufinus, & Gennadius, aliique teſtantur: quis in uno & eodem errore tinguendi morem fuiſſe diſparem ac diſcrepantem exiſtimet? aut quis bipertitos idcirco Paulianizantes ſeu Bonoſiacos ac Photinianos, bipertitos item ſimili occaſione & cauſa Cerinthianos, bipertitos perinde Ebionæos, bipertitos Marcionitas, Manichæos denique bipertitos ſomniet: quod horum omnium baptiſmum improbavere Græci, Latini non repudiarunt? aut quis iſtud demum prona aſſenſione animi ſine teſte ac tabulis affirmanti credat?

Sed quid conjecturis opus, cum liquido prodat Athanaſius, qui ſynodo Nicænæ ipſe interfuit, Ma-

Digitized by Google

nichæos, Phrygas, ſimiliterque Samoſateni diſcipulos, hoc eſt, Paulianizantes, quorum baptiſma nihilominus reſpuitur, nomina tamen ſacroſanctæ Triadis perinde proferre ſolitos, atque Arianos? An vero ullus eſſe poteſt in hoc negotio fidelior eo teſte, aut utique gravior? Μανιχαῖοι, inquit, καὶ Φρύγες, καὶ οἱ τοῦ Σαμοσατέως μαθηταὶ, τὰ ὀνόματα λέγοντες, οὐδὲν ἧττόν εἰσιν αἱρετικοί. Et paulo ante de iiſdem: Πολλαὶ γοῦν αἱρέσεις λέγουσαι ΤΑ ΟΝΟΜΑΤΑ μόνον, μὴ φρονοῦσαι δὲ ὀρθῶς, μηδὲ τὴν πίστιν ὑγιαίνουσαν ἔχουσαι, ἀλυσιτελὲς ἔχουσι καὶ τὸ παρ' αὐτῶν διδόμενον ὕδωρ &c. Cur autem Bonoſiacos ſimili erroris labe infectos, tum ex recepta toto Occidente οἰκονομίᾳ, tum ex Romanæ Eccleſiæ ſenſu & uſu, quæ ceterarum mater eſt ac magiſtra, Arelatenſis ſynodus iterum baptizari vetet, Gennadio nequicquam contra ſtatuente, ac poſt illum Rabano, alias, ut diximus, diſpiciendum erit.

Orat. III. contra Arianos pag. 413. edit. Pariſ.

Gennad. lib. de Eccl. dog. cap. LII. Raban. lib. V. de univerſo. cap. X.

XIV.

Expreſſere utique a Samoſateno perfidiam ſuam duo ejuſdem fere tractus antiſtites: Photinus, ac Bonoſus: Sirmienſis ille, in Illyrico occidentali: in orientali iſte, Sardicenſis. Præivit utrique Marcellus Galata, cujus diſcipulus, ita prodente Hilario in fragmentis, Photinus in adoleſcentia exſtitit, ac ſub eo diaconus vixit. Eruditus a Marcello Photinus ſtultitiæ ſuæ hereditatem Bonoſo reliquit, Siricii Papæ temporibus. Quin porro Nicæni Patres Paulianizantium nomine Galatas deſignarint, quibus Marcellus tum præeſſet, quod ii videlicet Pauli Samoſateni impietatem iterum inſtaurarent, nullus propemodum du-

Digitized by Google

bito. Olim hæc in Ancyranum conjecta ab Hilario vox, in ſeptimo contra Arianos: ***Impie multos ad unius Dei profeſſionem Galatia nutrivit.*** Monarchiæ certe in deïtate patronum ac defenſorem Marcellum exſtitiſſe, perinde ac Samoſatenum, & fuiſſe illum ambiguæ ac ſubinde variantis fidei, plurimis veterum monumentis liquet: quanquam fuere poſtea ejuſdem amentiæ ſectatores a Marcelli diſcipulo Photino, ut Auguſtini verbo utar, Photiniani celebrius nuncupati: quibus & Paulianiſtarum ſtatim poſt Nicænam ſynodum hæſit appellatio. Enimvero Nicænorum Patrum ſive ea indulgentia fuit, ut hæreſeon architectos vel propugnatores proprio indigitare nomine parcerent: ſi præſertim ii, vel tempori ſervientes, id quod Marcellus feciſſe videtur, peſtiferum erroris virus deponerent: vel ſola Arianæ perfidiæ deteſtatione catholicæ regulæ fines exceſſiſſe, & impegiſſe viderentur in Samoſateni Sabelliique hæreſim: ſive juſtum in eoſdem odium ſynodum ſacroſanctam impulit, ut nomina premeret ſempiterno obruenda ſilentio: in canonibus utique nullam e ſectis, de quibus eſt aliquid ſancitum, proprio ac ſuo vocabulo deſignavit, ſed adſcititio omnes & male auſpicato nomine. In ſymbolo Arianos cum Ario ſatis habuit vel ſic indicare, ***Eos autem qui dicunt &c.*** Novatianos capite octavo, ***Eos qui ſe Catharos vocant.*** Quem morem ſecutus & ipſe Conſtantinus Porphyrianorum appellationem Arianis veluti infamiæ notam inurere maluit, quam quod proprium illorum fuit divalibus reſcriptis conſignatum poſteritati prodere. Et Hieronymus in Chronico, ad annum XXIII. Conſtantini,

Lib. de hær. cap. XLIV.

Digitized by Google

qui æræ vulgaris CCCXXVIII. quo anno revocatus eſt ab exſilio, Principis juſſu, Arius, uti ex Philoſtorgio colligitur, & ex Euſebii Nicomedienſis libello: cum hoc ipſum, inquam, Hieronymus annalibus conſignare vellet, id quod a nemine animadverſum arbitror, diſſimulato Arii nomine ſic expreſſit: *Porphyrius miſſo ad Conſtantinum inſigni volumine exſilio liberatur.*

Cum hac igitur uſi cautione fuerint Nicæni Patres in ceteris appellandis, eandem & in Galatis vel eo nomine ultro ac ſponte adhibuere: quod Marcellus ipſe, ſive depoſito, ſive diſſimulato errore, ſynodo intereſſet: apertumque Arianæ factionis, quæ tum præcipue confodienda erat, odium præ ſe ferret. Quippe nec ſynodus oppugnaſſe niſi graſſantes in vicinis Nicææ regionibus hæreſum peſtes fere videtur, præter Arii veſaniam, qui fuerat eo accitus: Novatianos nimirum ea præſertim ætate in Phrygia ſoboleſcentes: exortoſque illis ipſis temporibus Paulianizantes in Galatia. Nec Paulianizantium nomine haud dubie cenſendi ſunt ii, qui Pauli impium dogma ἀμέσως, ac non alium ab eo ſectæ magiſtrum ac ducem ſecuti tuerentur: ſed qui exſtinctum jampridem perfidiæ illius incendium paucis ante diebus iterum excitaſſent, & ſcelus imitarentur: quo fere pacto Φίλων πλατωνίζειν a Græcis dictus olim: nam ea vis tum ejus generis verborum eſt, tum ἀορίστου χρόνου, quo uſa ſynodus eſt, τῶν Παυλιανισάντων. *Hieron. lib de Eccleſ. ſcript.*

Atqui hi quandoquidem Chriſtum eſſe merum hominem affirmabant, in quem ſe Dei Verbum inſinuaſſet, hoc eſt, divinitatis efficientia quædam, &

temporaria divini Verbi a Deo Patre miſſio, Trinitatem, ut palam eſt, reipſa negabant: hanc ipſi tamen ultro, quod mirere, verbo fatebantur. Niſi forte exiſtimas in diſſimulando errore minus aſtutos, aut ad faciendum fucum minus acutos & habiles, Παυλιανίσαντας illos veteres fuiſſe, quam ſunt recentiores, Sociniani videlicet: nam & hi puri putique Παυλιανίζοντες ſunt: quorum hæc nihilominus & de baptiſmo circumfertur oratio, *Etiamſi Pater & Filius & Spiritus ſanctus ita ſunt conjuncti, ut in nomen illorum baptizandi ſimus*: & illa de adverſariis plena fraudis expoſtulatio, *An nobis unquam venit in mentem negare Trium unitatem.... Toto pectore credimus & ore confitemur Patrem, Filium, & Spiritum ſanctum unum eſſe. An quia illis Patris & Filii & Spiritus ſancti ſacratiſſima nomina aliud ſonant quam nobis: & unitas iſtorum trium aliam apud illos, aliam apud nos habet interpretationem: idcirco nobis iſtorum trium unitatiſque eorum abnegatio...... debuit objici?* Atenim ſic agnoſcebat Samoſatenus ipſe Patrem & Filium & Spiritum ſanctum, ut teſtes ſunt, præter Athanaſium, Epiphanius & Nicetas. Nam iſtud cum Chriſtianis videri voluit ſibi eſſe commune: cum Judæis & illud interim, quod ſingularem nihilominus ac ſolitariam admitteret Dei unius hypoſtaſim: atque adeo, dum copulare ſtuduit & quod Eccleſia loquitur, & quod recens Synagoga credit, horribile ex utroque nefandæ hæreſis portentum conflavit.

Catech. Racov. ſect. III *cap.* I.

Apolog. Equitis Bloni, 1654. adv. editum Ord. Holl.

Epiph. hær. LXV. n. I. *Nicet. lib.* IV. *Orth. fidei Theſ. hær.* XXII.

XV.

Vix unum itaque alterumve in tota antiquitate

Digitized by Google

reperias hominum genus, qui ab uſitata forma diſceſſerint, quanquam nec de utroque auſim id affirmate dicere: vix demum vel hominem quemquam, ſi Deuterii Ariani facinus illud unum exceperis, quod Nicephorus Calliſti refert. Gnoſtici, ita quidem prodente Irenæo, hac uſi formula perhibentur: ***In nomine ignoti Patris omnium, & in veritate omnium matre, & in nomine deſcendentis in Jeſum.*** Οἱ δὲ ἄγουσιν ἐφ' ὕδωρ, inquit, καὶ βαπτίζοντες οὕτως ἐπιλέγουσιν· εἰς ὄνομα ἀγνώστου πατρὸς τῶν ὅλων, εἰς ἀλήθειαν μητέρα πάντων εἰς τὸν κατελθόντα εἰς Ἰησοῦν. Qua orationis ambage tergemina Trinitatis perſona ab eo genere hominum in ſymbolo & interrogatione, quæ tinctioni ſacræ de more præmittitur, explicari cathecumenis ac deſcribi, ut quidem arbitramur, non in ipſius baptiſmi formula appellari ſolita eſt. Fuiſſe enimvero qui ***uſitata & legitima verba interrogationis non uſurparent***, atque adeo ***diſcreparent ab eccleſiaſtica regula***, ex Firmiliani epiſtola ad Cyprianum: vix ullos exſtitiſſe, qui evangelica verba mutarent, quæ inter abluendum eduntur, ex Auguſtino, indubitatiſque aliis argumentis, exploratum compertumque eſt.

Lib. XVI *hiſt. cap.* XXXV.
Iren. lib. I. *adv. hæreſ. cap.* XVIII.

Inſulſiores alii fuere, ex eadem ſecta Gnoſticorum, ſeu e Valentini ſchola nonnulli, quamlibet videri vellent ii ſubtilius de rebus divinis loqui: adverſus quos ſtatuta lex ea, quæ canone Apoſtolorum, ut appellant, XLVIII. continetur: Εἴ τις ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος κατὰ τὴν τοῦ κυρίου διάταξιν μὴ βαπτίσῃ εἰς πατέρα, καὶ υἱὸν, καὶ ἅγιον πνεῦμα, ἀλλ' εἰς τρεῖς ἀνάρχους, ἢ τρεῖς παρακλήτους, καθαιρείσθω. Hoc eſt, Dionyſio interprete: ***Si quis epiſcopus aut preſbyter juxta præceptum Domi-***

lationis nuncupatur a Paulo, Θεὸς πάσης παρακλήσεως. 2. *Cor.* 1.
Et Filium παράκλητον ἔχομεν πρὸς τὸν πατέρα, ***advocatum habemus apud Patrem,*** JESUM ***Chriſtum juſtum***, in 1. *Joan.* II.1.
quo libenter deſinimus, poſtquam inſtituta de baptiſmo in nomine ejus, a propoſito pauliſper diſgreſſa, ad ipſum feliciter redit oratio.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUEL

Digitized by Google

Errata ſic emendanda. Pag. 29. v. 13. ab iis videlicet, *lege*, ab ipſis videlicet. Pag. 40 v. 25. corrobotatus, *lege*, corroboratus. Pag. 56. v. 20 βαπτισθῆναι. μείναντας, *lege* βαπτισθῆναι, μένοντας.

Summa Privilegii Chriſtianiſſimi Regis.

CAUTUM eſt auctoritate Regis, ne quis intra annos octo proximos librum qui ſic inſcribitur, *Joannis Harduini e Societate* JESU *Presbyteri, de Baptiſmo Quæſtio triplex &c.* abſque Danielis Horthemels Bibliopolæ Pariſienſis permiſſu imprimat aut divendat, a die publicationis horum exemplarium. Qui ſecus fecerit, mulcta in diplomate Regio indicta mulctabitur. Datum Verſaliæ, die XVI. Julii, 1686. Sic ſignatum, de mandato Regis, PERROTIN.

Publicari liber cœptus eſt, die 25. Novembris 1686.

EGO JACOBUS PALLU, Societatis JESU in Provincia Franciæ Præpoſitus Provincialis, facultatem concedo, ut P. Joannis Harduini liber, cui titulus eſt, *de Baptiſmo Quæſtio triplex &c.* a Theologis e Societate noſtra lectus & approbatus, typis mandetur. Aureliæ, die quarta Octobris 1686.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

JACOBUS PALLU.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google